

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra bohemistiky

**Analýza fejetonů Jana Liera
(The analysis of Jan Liers feuilletons)**

Bakalářská diplomová práce
Tereza Zítková

Studijní obor: česká filologie - žurnalistika
Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Jana Vrajová, Ph.D.

Olomouc

2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila pouze literaturu uvedenou v příloženém seznamu.

Tereza Zítková

V Olomouci dne

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Janě Vrajové, Ph.D. za její věcné připomínky, velkou trpělivost a odborné vedení. Dále bych chtěla poděkovat pracovníkům Památníku národního písemnictví v Praze, kteří mi ochotně pomohli při rešerši na jejich pracovišti. V neposlední řadě také mé rodině a manželovi za trpělivost a podporu po dobu mých studií.

Obsah

1	Úvod.....	5
2	Jan Lier	7
2.1	Personálie	7
2.2	Tvorba	9
3	Reflexe Jan Liera v odborné literatuře	12
4	Fejeton.....	17
4.1	Jan Neruda a jiní čeští fejetonisté.....	19
5	Lierův fejeton – analýza textů.....	21
5.1	Úvod.....	21
5.2	Časové fejetony.....	24
5.3	Fejetony s vlasteneckou tematikou	26
5.4	Fejetony tematizující český jazyk	30
5.5	Fejetony s tematikou železnice	32
5.6	Texty zaměřující se na výtvarné umění	33
5.7	Fejetony s tématem muzejnictví	35
5.8	Divadelní referáty.....	36
5.9	Fejetony tematizující literaturu	37
5.10	Cestopisný fejeton.....	38
5.11	Lexikum v Lierově fejetonu.....	38
5.12	Postavy v Lierových fejetonech.....	39
5.13	Autobiografické prvky ve fejetonech.....	40
5.14	Jan Lier a parnasistní próza.....	41
5.15	Shrnutí.....	42
6	Závěr	44
7	Anotace.....	46
8	Resumé	47
9	Literatura.....	48
10	Přílohy	51

1 Úvod

Jan Lier patří v současné době mezi prakticky zapomenuté autory. Jedná se o spisovatele, který svou tvorbou bývá řazen k lumírovské generaci. Ve své práci jsem se zaměřila na analýzu jeho fejetonů, v nichž často kritizoval českou společnost. Frekventovaným tématem bylo vlastenectví. Fejetonistická část Lierovy tvorby může být pro literárního historika též zdrojem poznání soudobého společenského klimatu.

Autor byl ovlivněn mnoha vnějšími faktory, které spoluutvářely jeho práci. Hlavním z nich byl spisovatel Jan Neruda, který Jana Liera do literatury uvedl. Byl v mnohém jeho vzorem a Jan Lier se ve své práci často inspiroval právě tvorbou svého učitele. Je tedy zřejmé, že v díle Jana Liera najdeme mnoho společných rysů s tvorbou Jana Nerudy. Dalšími faktory pak byly životní zkušenosti - především práce na železnici - a v nespolední řadě také soudobá politická situace v zemi. Na tu ve svých fejetonech reagoval a snažil se formovat modelového čtenáře tím, že jej skrze své texty pobízel k aktivitě. Velkou roli v jeho pracích měla také obliba cizích kultur, především francouzské společnosti. Tu využíval jako názorný příklad pro český národ. Cizojazyčnou literaturu se pak české čtenářské obci snažil přiblížit svými překlady.

Co se týče prózy, tou nejvýznamnější se stala satirická práce *Píseň míru*, která je vzhledem k jejich tematické přírodnosti často spojována. Stejně jako ve fejetonech i zde Lier podrobuje kritice soudobou společnost. Krátce jsem se také věnovala železničním povídkám, které do literatury přinesl spolu s Irmou Geisslovou.

V předložené bakalářské práci jsem pracovala se třemi knižními vydáními fejetonů, které vycházely v letech 1885, 1887 a 1889. V některých případech, kdy bylo možné z mně dostupných zdrojů dohledat fejetony v jejich časopisecké podobě, jsem tak učinila a porovnávala je. V těchto případech se fejetony v základní struktuře nelišily. Pro doplnění informací o autorovi a jeho aktivitách v rámci literárního života jsem využila materiály, především korespondenci, která je dostupná v Památníku národního písemnictví v Praze. V korespondenci jsem nenašla žádné informace, které by se přímo týkaly autorovy tvorby. Jednalo se

spíše o korespondenci s redaktory různých časopisů a novin, pro které Jan Lier pracoval.

Předtím než jsem provedla analýzu Lierových fejetonů, zaměřila jsem se na autorův život a zohlednění a reflexi jeho tvorby v odborné literatuře. V souvislosti s žánrovou specifikací zkoumaných Lierových textů v práci připomínám vznik fejetonistického žánru a jeho nejvýznamnější autory s důrazem na české literární prostředí.

Hlavní část práce se soustředí na motivickou analýzu Lierových fejetonů. Cílem je charakterizovat autorovy fejetony, zasadit je do kontextu literárněhistorického zkoumání a analyzovat též jejich recepci v soudobé společnosti.

V předkládané práci si též kladu otázku, jaké místo zaujímá jeho publicistická tvorba v české literatuře 2. poloviny 19. století.

2 Jan Lier

2.1 Personálie

Jan Lier se narodil 27. října v roce 1852 v Kutné Hoře poblíž Kamenného domu. Pocházel z rodiny továrního rytce vzorů na kartouny (pozn.autorky – druh látky). V letech 1859-63 navštěvoval hlavní školu v Kutné Hoře. V průběhu studií na tamní reálce v letech 1863-67 ho zasáhla otcova smrt, což mělo za následek i zhoršení sociální situace rodiny. V důsledku toho nemohl Lier pokračovat ve studiu a začal se vzdělávat především soukromně, a to v dějinách umění a literatury, v historii, archeologii, heraldice, numismatice a cizích jazycích.

V letech 1866-69 vydával rukopisný *Český časopis numismatický*. V letech 1867-69 pracoval v Praze jako knihkupecký praktikant. V květnu 1870 se chtěl zapojit do jednotek Garibaldiho do bojů za svobodu Itálie, proto tajně odešel do Florencie. Byl však odmítnut pro svou zdravotní nezpůsobilost a nezletilost, a tak se musel vrátit zpátky domů. Od října tohoto roku pracoval jako železniční úředník, a to nejdříve v Čáslavi a od listopadu 1870 do září 1872 v Kolíně. Načež pár měsíců pracoval v advokátní kanceláři v Kutné Hoře. V březnu 1873 se vrátil na pozici železničního úředníka, tentokrát v Chrudimi a v Kyšperku u Letohradu.

V říjnu 1877 se přestěhoval natrvalo do Prahy, kde působil jako tajemník. Deset let poté dostal místo hlavního sekretáře a zároveň vedoucího knihovny. Od roku 1908 až do své smrti byl ředitelem Jednoty ku povzbuzení průmyslu v Čechách. Měl mnoho dalších funkcí a angažoval se v různých institucích. Například v letech 1884-90 byl tajemníkem Spolku architektů a inženýrů českomoravských a zároveň tajemníkem Svazů mlynářů. V říjnu 1887 se stal knihovníkem Průmyslové jednoty a nakonec zde získal funkci ředitele a za své výsledky získal záslužnou stříbrnou medaili. 1. prosince 1892 ho Česká akademie věd a umění zvolila za mimořádného člena.

Působil také v mnohých literárních a kulturních sdruženích. Byl členem výboru Spolku přátel řeči a literatury polské a to od roku 1880 a od 1881 Matice divadelní. Pracoval také jako dramaturg a to v letech 1896-1900, pak působil v Národním divadle jako lektor, a to až do své smrti. Literární a kritické činnosti se soustavně věnoval už od počátku svého pražského pobytu. Od roku 1877 vedl

nedělní fejeton v *Pokroku* a poté v *Hlasu národa*. V letech 1880-81 byl referentem *Divadelních listů* a od roku 1909 až do konce svého života výtvarným referentem *Zvonu*.¹

Vedl klidný život a hodně cestoval. Při svých studijních cestách navštívil Slovensko, Německo, Rakousko, Itálii a Francii. Poslední zmíněná země měla svou společenskou a uměleckou atmosférou vliv na jeho životní styl a také formovala jeho názory na umění i kulturu. Začal tak kritizovat české maloměšťáctví a chtěl jej změnit. Jeho názory ho pak dostaly do velké společenské izolace, takže od konce 90. let byl jeho vliv na společnost velice sporadický.

Měl mnoho různých pseudonymů. V časopise *Květy* psal jako Adam Zero a používal i své pravé občanské jméno Jan Lier. V *Ruchu* a překladech se podepisoval pod jménem Luděk Frič. V překladech občas používal označení Vilemína Nováková, což bylo pravé jméno jeho druhé manželky. Dále také používal šifry A. Z., J. L. nebo jen L.

Jan Lier bývá zařazován k lumírovcům. Hlásil se k zastáncům světové orientace české literatury. Díky tomu, že patřil mezi lumírovce, se stal terčem kritiky učitele Jana Váni. Váňa vydal v roce 1897 knihu epigramů a posměšných básniček zaměřených proti kosmopolitním literátům, zejména pak Jaroslavu Vrchlickému. Autor věnoval Lierovi epigram s názvem „*Národ stihnou nedohledné, strašné konsekvence, budeme-li Gallicismy hustě, Bohemismy psát jen tence.*“²

Lier napsal tři romány, víc než šedesát novel a povídek. Především publikoval časopisecky. Za jeho nejvýznamnější dílo je považována satira *Píseň míru*, která poprvé vyšla na pokračování v časopise *Zlatá Praha* v průběhu roku 1887. Do literatury ho uvedl Jan Neruda v 70. letech 19. století, když se o něm zmínil svému příteli J. V. Sládkovi. Ten ihned Lierovi napsal. „*Upozorněn přítelem Nerudou na Váš talent a vyzván jím, abych Vám psal, činím tak o své vůli žádaje Vás, abyste, máte-li nějakých hotových prací, něco mi zaslal. Neruda soudí*

¹ FORST, Vladimír. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 2, K-L. Praha: Academia, 1993, s. 1181.

² VÁŇA, Josef. *Kokrhly a krákory: Ohlas nejmladšího básnického pokolení*. Praha: Kovařovic a Tůma, 1897, s. 115.

*o Vás, že máte vzácné nadání, které se zajisté vyvine časem v zralý plod. Já ničeho ještě neznaje, nemohu Vám ručit za uveřejnění, ale vše dobré bylo by mi vítáno.*³

Tímto dopisem pak započala dlouhá spolupráce.

Jan Lier zemřel 2. června roku 1917 v Praze ve věku 65 let a je pohřben na Olšanských hřbitovech. V soudobých nekrolozích byl především vyjádřen velký obdiv k jeho práci.

2.2 Tvorba

Jeho prózy byly často inspirovány milostnou tematikou a vyznačovaly se napětím v ději. Typická pro ně byla podrobná vnější charakteristika hlavních, ale i vedlejších postav s velmi realistickým popisem prostředí a dobové atmosféry. Velmi zajímavé ale byly i nepravděpodobné zápletky, konvenční syžety a také velmi improvizovaná a uvolněná kompozice, která ale lpěla na titěrných detailech. Tyto rysy jsou hlavně patrné v jeho díle *Arabesky a novely*, které vyšlo v roce 1886.

Lier čerpal náměty z obyčejného lidského života. Jednak ze života vyšších vrstev společnosti zemí, které navštívil, a to především té umělecké, a pak také z českého prostředí maloměsta, jehož zaostalost popisoval velice kriticky z pohledu znalého světoobčana.

Za autora života bylo vydáno jen velmi málo prozaických děl knižně, a tak vyšla jako opožděné přetisky z vydání časopiseckých. To v době, kdy se jako prozaik úplně odmlčel, protože nastupující realistické a symbolistické literární proudy mu nevyhovovaly a nechtěl se jim přizpůsobit.

Na sklonku svého života pak své prozaické spisy uspořádal pro vydání, které pak realizoval Václav Brtník. Edice nakonec byla přerušena po vydání necelé poloviny plánovaných svazků a nikdy nebyla dokončena.

Nejvíce však zasáhl Jan Lier svým působením na literárním poli do české fejetonistiky. Ve svých fejetonech se věnoval literárním, divadelním a výtvarným otázkám, ale i zdánlivě obyčejným příhodám. Později tak vytvořil uměleckou kroniku své doby, která byla satiricky kulturní a útočná. Kritizoval český veřejný

³ STREJČEK, Ferdinand. *Lumírovci a jejich boje kolem roku 1880*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, společnost a umění, 1915, s. 72.

život, a to především přijímání německých vzorů a obdiv k Rusku. Jako alternativu nabízel francouzskou kulturu, jež pokládal za lepší variantu. Tento názor se objevuje v jeho díle velice často.

Do podvědomí veřejnosti se uvedl v roce 1877, kdy začal publikovat své fejetony v *Národních listech* a *Pokroku*. Sám autor o fejetonu řekl: „*Feuilleton jest raketou. Raketa vzlétne k zenitu a neutkví mezi pochodněmi nebes. Vrací se jak létavá hvězda k zemi, padá i shasíná. Vysílaje tuto kytici prskavek mezi čtenářstvo, přeji, aby nikoho nepopálily, každého pobavily. Kytice rozlétne se před kritickým zrakem laskavého čtenáře v jednotlivé jiskry. Jedny zasvítíte nad některým koutkem lidského neb českého obzoru. Druhé zapadnete žhavě do srdcí, jako ze vřelého srdce jste vytryskly. A všem vám budiž vděkem úsměv shovívavý.*“⁴

Jeho fejetony se těšily velké oblibě a to až do 90. let 19. století. V tu dobu se změnila společenská situace, ale Lier psal stále stejným stylem a nechtěl se vzdát svých stereotypů. Umělecký dojem také kazila autorova povaha. Svě podráždění a znechucení společností totiž zahrnoval stále častěji do svých článků. Stávalo se pak, že čtenář kvůli autorově polemice ztrácel nit a souvislosti.

Autor také nebyl moc spolehlivým člověkem. Z jeho pozůstalosti můžeme vyčíst, že často zapomínal na své povinnosti. Důkazem je toho například dopis od Svatopluka Čecha, který jménem časopisu *Květy* prosí, aby Lier dodal slíbený příspěvek. Cituji: „*Milý příteli, odpusťte - jsem jako zimnice. Máte již něco pro sešit prosincový? Prosím slušně, nezapomeňte na nás. S přátelským pozdravem Svatopluk Čech.*“⁵ (viz. příloha 1) Podobně tomu tak bylo v redakci časopisu *Zvon*. „*Velectěný pane! Dostal jste, prosím, můj dopis z předešlého týdne, kterým jsem Vás žádal o článek nebo zprávu do rubriky „Výtvarné umění“? Dostanu rukopis zítra, jak jsem prosil, nebo nejdéle v sobotu? Prosím o slůvko vlídné odpovědi a trvám v dokonalé úctě.*“⁶ (viz. příloha 2)

Pokud tedy chtěli šéfredaktoři časopisů a novin ve svém periodiku článek od Jana Liera, museli se obrnit trpělivostí a čekat, zda se fejetonistovi zachce něco poslat. Jelikož byl také dramaturgem, dostával poštou od obyčejných lidí jejich

⁴ LIER, Jan. *Feuilletony* I. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1885.

⁵ Fond Pozůstalost Jana Liera, oddělení korespondence, karton 1, složka Svatopluk Čech. Praha: Památník národního písemnictví.

⁶ Fond Pozůstalost Jana Liera, oddělení korespondence, karton 3, složka Ostatní. Praha: Památník národního písemnictví.

divadelní hry. Odesílatelé ho většinou prosili o radu, recenzi nebo i o to, aby hru uvedl na jeviště. I v těchto případech se jim často dostávalo jen mlčení a ignorace. Často pak hry ani neposílal zpět.

Jan Lier se také zasloužil o to, že se do literatury dostala železnice. Tím si velice brzy získal okruh svých čtenářů. Jan Lier je tak považován spolu s Irmou Geisslovou, která taktéž psala pro *Lumír*, za zakladatele tzv. železniční novely. Toto prostředí mu bylo velice blízké, protože v něm léta pracoval, jak už jsem zmiňovala dříve. Své zážitky, vzpomínky i zkušenosti dokázal vložit do svých děl a podělit se o ně se čtenáři. Tím, že si vybral prostředí železnice, chtěl hlavně poukázat na moderní pokrok tehdejší doby.

Železnice v druhé polovině 19. století vzkvétala, a tak je jasné, že patřila mezi oblíbená témata. Byl to jakýsi fenomén doby a ukázka pokroku. Proto se mezi Lierova nejosobitější díla řadí právě ta, která pocházela ze železničního prostředí. Tyto povídky byly plné autobiografických prvků. V každé z nich se vyskytoval vypravěč, pozorovatel nebo glosátor děje, který se jmenoval Adam Zero. Autor vnesl do svých děl elementy technického světa spolu se vším, co k tomuto prostředí patří. Zvuk strojů, páry, tmu tunelů, vůni dálek a mužné práce. Všech devět povídek na toto téma vyšlo v Sebraných spisech, které vedl Václav Brtník, v roce 1922 pod názvem *Za okřídleným kolem*.⁷ I v tomto případě je spojován se svým učitelem Janem Nerudou, který je považován za předchůdce železniční povídky hlavně díky svému dílu Trhani. Na tento fakt poukázal Václav Brtník v časopise *Zvon*.⁸

Ve své kritické profesi navazoval na Jana Nerudu. Ve výtvarné kritice se pak inspiroval Tyršem, kterého občas kritizoval za jeho teoretické doktrinářství. Jeho práce *Dějiny českého výtvarnictví (1791-1891)* bohužel zůstala jen v rukopisné podobě.

Za svůj život napsal pouze tři romány. *Hraběnka Radová*, *Vojtěcha Révy nástupce*, *Narciss*. Pro časopisy *Ruch*, *Česká včela*, *Světozor*, *Květy*, *Lumír* a *Zlatá Praha* pak napsal přes šedesát novel. Některá jeho díla byla také přeložena do polštiny a němčiny. Napsal také jednu divadelní hru. Ta nese název *Flora*.

⁷ HAVEL, Rudolf, OPELÍK, Jiří. *Slovník českých spisovatelů*. Praha: Československý spisovatel, 1964, s. 283.

⁸ BRTNÍK, Václav. *Jan Lier*. IN: *Zvon*, 1919, roč. 19, s. 119.

3 Reflexe Jan Liera v odborné literatuře

V této kapitole se budu zabývat Jan Lierem a přítomností jeho jména v odborných příručkách a slovnících. Jelikož byl Lier hlavně fejetonista, je již dopředu jasné, že od své smrti pomalu upadal v zapomnění. Fejeton je totiž žánr, který má velice krátkou životnost a většinou ho čtenáři zapomenou ihned po jeho přečtení. Z dnešního hlediska nám tak fejetony většinou nic neříkají, protože reagují na aktuální dění autorovy doby. My je ale můžeme použít jako svědectví o určitém času a vyčíst z nich stav tehdejších podmínek společnosti.

Lierovo jméno nenalezneme ve všech příručkách a slovnících o spisovatelích či dějinách literatury, a když, tak jen v krátkém hesle. Soudobá společnost ho znala a uznávala. Jeho fejetony byly vyhledávané a čtené. Čím dál ale jdeme v čase, tím méně se o něm máme šanci něco dozvědět. Existují i mezery v podobě desetiletí, kdy o tomto autorovi nepadlo jediné slovo. Existují ale slovníky a literární vědci, kteří tohoto autora do svých děl neopomenou zařadit. Ráda bych vás tedy seznámila s některými z nich.

V *Lexikonu české literatury*, který byl vydaný v roce 2003, nalezneme jeho jméno i s výčtem jeho díla a další sekundární literaturou. Je to celkem podrobně zpracované heslo. Jeho autorkou je Stanislava Mazáčová. Jana Liera označuje za prozaika lumírovské družiny a tvůrce próz s tematikou z moderního technického světa železnic, fejetonistu, autora studií o umění, divadelního a výtvarného kritika a také překladatele.⁹

I *Slovník českých spisovatelů* od Rudolfa Havla a Jiřího Opelíka, který byl vydán v roce 1964, ho zmiňuje v podrobně propracované podobě.

V obou těchto publikacích pak najdeme poměrně velké množství sekundární literatury, která nám pomůže v dalším bádání.

V *Literatuře od počátku k dnešku z roku 2004* už můžeme najít jeho jméno jen ve spojitosti s Lumírem v kapitole o Tereze Novákové. „*Zhlížela se*

⁹ FORST, Vladimír. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 2, K-L. Praha: Academia, 1993, s. 1181.

i v zábavné beletristice, jak ji v Lumíru pěstoval František Herites, Jan Lier a další.“¹⁰ Nedozvíme se tedy žádnou zásadnější informací.

Za nejpřínosnější dílo, kde je Jan Lier nejenom zmíněn, ale je zde i rozebrán jeho fejeton, považují knihu od Arneho Nováka *Krajané a sousedé* z roku 1922. Autor zde Lierovi věnoval kapitolu s názvem Jan Lier feuilletonista. Novák zde dokonale vystihl podstatu Lierovy tvorby v novinách a srovnal ho s jeho „učitelem“ Janem Nerudou a soudobníkem Svatoplukem Čechem. Vývoj jeho fejetonu popisuje takto: „*Postupně opouští těsné sousedství novely, zmírňuje bujný rozmar causeristický, sršivou svou hravost stupňuje v dravou satiru, rozhorluje se ať útočně v otázkách vkusu a nevkusy, až posléze společenskou kroniku mění v kroniku uměleckou a přechází ve vtipný, ale závazný soudcovský úřad o divadle a výtvarnictví.*“¹¹

Arne Novák ho zmiňuje ve spojitosti s jeho *Písni míru* a dvěma romány taktéž ve svém díle *Dějiny českého písemnictví* v kapitole Realisté a novoromantické. Za jeho nejpřínosnější díla považuje *Hru s ohněm* a *Magdalenu*. Novák zde také už v té době upozorňoval na to, že Lierova sláva brzy pohasne. „*Přiznával, že si hraje s ohněm, a od svých kritiků slyšel s příhanou, že jeho próza je jenom ohňostrojem. Opravdu záře jeho skvělých rekt a prskavek vyhasla již dávno, když Lier-člověk zemřel čtvrt století po Lierovi-spisovateli.*“¹²

Arne Novák ho nevynechal ani ve svých *Přehledných dějinách literatury české*. Věnoval mu zde prostor, který obsahuje vše, co se týče Lierovy tvorby a jeho života. Mimo tuto kapitolu ho Novák zmínil ve spojitosti s časopisem *Lumír*, Janem Nerudou a v dalších kapitolách. Liera považuje za spisovatele, který píše hlavně pro vzdělané čtenáře. Autora také v jeho kritické činnosti hodnotí jako lepšího v ohledu na Jana Nerudu.¹³

Heslo Jan Lier nalezneme i ve Slovníku českých spisovatelů z roku 2005. I tady je autor prezentován jako pokračovatel Jana Nerudy, dobrý satirik, ale především výborný fejetonista.

¹⁰ LEHÁR, Jan. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha: Lidové noviny, 2004, s. 356.

¹¹ NOVÁK, Arne. *Krajané a sousedé*. Praha: O. Štorch-Marien, 1922, s. 78-9.

¹² NOVÁK, Arne. *Dějiny českého písemnictví*. Olomouc: Brána, 1994, s. 196-96.

¹³ NOVÁK, Arne. *Přehledné dějiny literatury české*. Olomouc: Atlantis, 1995 s. 795-97.

Další zajímavé pojednání můžeme nalézt v časopise Česká literatura z roku 1961. Aleš Haman zde vydal článek s názvem „Zapomenutí“ žánrový realisté. Autor v něm řeší problém prozaiků ze 70. a 80. let 19. století, kteří už nám nejsou tak známí jako jiní. Jedná se o Františka Heritese, Ignáta Herrmanna a právě Jana Liera. Haman poukazuje hlavně na to, že se autoři nechtěli přizpůsobit společenským změnám a vývoji v literatuře. Zároveň ale upozorňuje na to, že není nic ztraceno a že je možné tyto autory oživit. Je sice pravda, že nejsou známí a nemají na kontě velký počet vydaných děl, ale díky jejich vyprávění si může dnešní čtenář udělat obrázek o jejich době. Nehledě na to, že jejich díla jsou velice čtivá. Aleš Haman také vysvětluje, proč si vybral právě tyto tři autory a seznamuje čtenáře s jejich třemi společnými rysy. Je to jejich společně literární zaměření – všichni začali právě v Lumíru. Jejich tvorba vrcholí v druhé polovině 80. let 18. století. A v neposlední řadě to, že byli všichni žurnalisty.

Na Hamanovo zamyšlení navazuje Vladimír Novotný ve svém díle *Paradoxy a Paralely*, které vyšlo v roce 2006. Kniha obsahuje poměrně obsáhlou stať o životě a hlavně tvorbě Jana Liera. Kapitola nese název *Prozaický zpěv Lierův: Píseň míru*. Jak název napovídá, autor se věnuje hlavně nejznámějšímu prozaickému dílu Jana Liera. Novotný se taktéž zabývá literaturou, ve které byl spisovatel zmíněn a kritizuje některé názory svých předchůdců. Liera považuje za dobrého satirika a vypravěče.¹⁴

V *Dějínách české literatury* od Hany Voisine Jechové je zmíněn pouze v krátkém odstavci. Tato publikace původně vyšla ve francouzštině a měla hlavně sloužit francouzským studentům bohemistiky. Jako ostatní publikace autorka zmiňuje jeho spojitost s časopisem Lumír. Nezapomněla také na Píseň míru a jeho fejetony. Autor je zmíněn v kapitole *Vlastenectví a kosmopolitismus* a v podkapitole *Obrazy soudobého života*.¹⁵

Za to Jan Mukařovský mu ve svých *Dějínách české literatury*, konkrétně ve čtvrtém díle, věnoval stejně kvalitní heslo jako všem ostatním zmíněným autorům, které obsahuje všechna jeho díla. O Lierovy taktéž mluví v kapitole s názvem *Próza*.¹⁶

¹⁴ NOVOTNÝ, Vladimír. *Paradoxy a paralely*. Praha: Cherm, 2006, s. 95-111.

¹⁵ VOISINE JEHOČVA, Hana. *Dějiny české literatury*. Praha: nakladatelství H+H, 2005, s. 327.

¹⁶ *Dějiny české literatury IV*. Praha: Victoria publishing, 1995, s. 637.

Ferdinand Stejček ho ve svých *Lumírovcích* zmiňuje na mnoha místech své knihy. V souvislosti s jeho působením v *Lumíru*, s bojem s *Osvětou* či podepsáním prohlášení proti Umělecké besedě. V hlavní kapitole jsou popsány jeho začátky a taktéž železniční povídka. Je zde také vysvětleno, proč Jan Lier používal svůj pseudonym Adam Zero. „*Uchýlil jsem se k pseudonymu Adama Zero (= člověk nicka) jako na zkoušku, zda-li ten člověk nula něco svede. Odložil jsem pseudonym teprve, když už bylo jisto, že se ke své literární práci bez zahanbení mohu hlásiti.*“¹⁷ Stejček Leira považuje za výborného fejetonistu, který měl přehled v oblastech umění a literatury. Taktéž poznamenává, že občas svá díla podával s větší dávkou erotiky, než byla na dosavadní dobu česká literatura zvyklá. Cituje tady také Lierův výrok, který se týká jeho působení v *Lumíru*. „*Vždy jsem toužil po rozpětí našeho písemnictví všemi směry a ve všech genrech i společenských vrstvách. [...] Jsem tedy plnokrevný 'Lumírovec' povahou a tendencí, nikoli však závazkem nějaké zapřísáhlosti.*“¹⁸ Je tedy zřejmé, že Jan Lier byl lumírovcem pro své názory a životní postoje.

Nejnovější studií na téma Jan Lier je přednáška od Michala Fránka, která nese název *Maloměsto v satirickém zrcadle: Píseň míru Jana Liera*. Autor ji přednášel v Rychnově nad Kněžnou teprve v červnu roku 2012. Ve své přednášce seznamuje své posluchače s ústředním dílem Jan Liera *Píseň míru*. Poukazuje na téma maloměsta, které se v literatuře hojně vyskytovalo druhé polovině 19. století. Poté stručně zmiňuje děj a rozebírá *Píseň míru* ze stylistického i literárního hlediska. Vypichuje autorův novátorský přístup. Celý příběh *Píseň míru* je totiž složen z novinových lokálek, oznámení, inzerátů, soudniček, redakčních listů a dalších útvarů, vyskytujících se v dobové žurnalistice. Ale i on pocituje lítost nad tím, že tak dobrý satirista, jakým Jan Lier bezpochyby byl, by měl být zapomenut. Svou přednášku končí slovy: „*Lierovo dílko tak představuje nejen originální příspěvek k české satirě 19. století, ale i jednu z prvních vlaštovek, kterými se ohlašoval budoucí rozkvět žánrů beletristické žurnalistiky následujících desetiletí.*“¹⁹

¹⁷ STREJČEK, Ferdinand. *Lumírovci a jejich boje kolem roku 1880*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, společnost a umění, 1915, s. 73.

¹⁸ tamtéž s. 74.

¹⁹ FRÁNEK, Michal. *Maloměsto v satirickém zrcadle: Píseň míru Jana Liera*. In: *Karel Poláček a žánry beletristické publicistiky*. Boskovice: Albert, 2012, s. 80.

Mimo hesel v různých slovnících pak nalezneme mnoho soudobých recenzí a různých reakcí na Lierovu tvorbu.

Emanuel Miřiovský napsal v roce 1885 recenzi na právě vydané Fejetony Jana Liera. O autorovi mluví pochvalně a za nejlepší fejeton sbírky považuje *Les – beseda*.²⁰

V *Osvětě* v roce 1887 o něm napsal František Vladimír Vykoukal dva články. Oba vyšly v rubrice Nové písemnictví. – Výpravná próza. V prvním hodnotí styl Lierovy tvorby. Komentuje výběr témat i formu. V druhém z nich věnuje pozornost právě vydaným Feulletonům, dílu prvnímu. Z dnešního pohledu bychom to mohli považovat za recenzi tohoto díla. Autor se věnuje jednotlivým fejetonům a ukazuje na nich styl, ve kterém byly napsány. Vykoukal taktéž zmiňuje časovou zařazenost fejetonů a tím poukazuje na to, že mohou být vždy brzy zapomenuty. Lierovo dílo nakonec hodnotí slušně. „*Celkem zjevuje se nám Lier jako feuilletonista dobrý, jemuž zvláště svědčí vážné látky, čerpané z našeho života veřejného.*“²¹

I v *Literárních listech* vyšla kladná recenze. Jejím autorem byl František Dlouhý. Ten oceňuje hlavně fejetony, které v sobě obsahují železniční tematiku. Podle Dlouhého v nich Lier ukázal svůj talent. Svou recenzi končí slovy: „*Končíte řádky tyto přejeme upřímně, by knize první brzy následovaly knihy další; že dostane se jim radostného přijetí a hojných čtenářů, nepochybujeme.*“²²

O tři roky později napsal A. F. Tichý kritiku na druhý díl jeho fejetonů. Ten už ale není tak vychvalován jako ten první. Lierovi je například vytýkán přesun od realismu k romantismu nebo nadměrné používání cizích slov. „*Nemalý počet cizích slov v pracích Lierových nezdá se nám nezbytným požadavkem „elegance a noblesy“.*“²³

Viktor Dyk o něm napsal nekrolog v *Lumíru*. Velice stručně shrnul Lierův život a jeho různé profese. Neopomněl také zmínit veškerou tvorbu.²⁴

²⁰ MIŘIOVSKÝ, Emanuel. *Feulletony Jana Liera*. In: Zlatá Praha, 11. prosince 1885, roč. 2, č. 50, s. 755.

²¹ VYKOUKAL, František Vladimír. *Fejetony I*. In: Osvěta, 1887, roč. 17, č. 5, s. 465-8.

²² DLOUHÝ, František. *Novelly Jana Liera*. In: Literární listy, 1.3.1883, roč. 4, č. 5, s. 39-40.

²³ DLOUHÝ, František. *Novelly Jana Liera*. In: Literární listy, 1.9.1886, roč. 7, č. 16-17, s. 260-2.

²⁴ DYK, Viktor. *Jan Lier*. In: Lumír, 12.7.1917, roč. 45, č. 8, s. 375.

4 Fejeton

Výraz fejeton pochází z francouzského slova la feuille, což je v překladu lístek, ale může také znamenat zprávu. Českým ekvivalentem pro slovo fejeton je podčárník, který naznačuje, že dříve býval tento útvar graficky oddělen od ostatního novinového textu čarou. Měl zavedené pisatele, jenž vystupovali pod určitou značkou či pseudonymem. V evropské žurnalistice kromě žánru označoval tento termín rovněž rubriku, která se věnovala drobné beletrii.²⁵

Fejeton je žánr umělecké publicistiky, který řeší otázky denního života. Článek by měl být napsán tak, aby se k aktuálnímu či veřejně známému tématu vyjadřoval neotřele či zcela novým originálním pojetím. Fejeton tak dosahuje zábavnosti a využívá vtipného vyznění. Humor musí být samozřejmě na úrovni a nikdy se nesnižuje k urážkám či vulgaritám.²⁶

Díky tomuto faktu je velice oblíbený mezi čtenáři. Jako žánr se fejeton zformoval v průběhu 19. století. Ale již v 18. století se fejeton objevoval a to ve Francii a Německu. Pojmem fejeton se označovala zvláštní příloha listu, jež měla kulturní a literární zaměření.

Výrazným rysem tohoto žánru je, že má velice krátký život. Pokud se totiž autor vyjadřuje k aktuálním otázkám a problémům, nastává potom problém v čtenářském porozumění. Člověk totiž dost často nechápe podstatu a důležitost probírané věci či události, která se stala před mnoha lety. Často proto může docházet k tomu, že posmrtně knižně vydané fejetony ztrácejí na čtenářské oblíbenosti a atraktivitě.

Díky divadelnímu kritikovi Julienu de Geoffroyovi se fejeton začal formovat a získal pevné místo v Journal des debata. První fejeton vyšel v roce 1800. Přesto, že měl své místo mezi inzeráty, ihned si získal velkou oblibu mezi čtenáři, a tak byl později přesunut do hlavní části novin.²⁷

²⁵ VŠETIČKA, František. *Lexikon literárních pojmů*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002, s. 112.

²⁶ JÍLEK, Viktor. *Žurnalistické texty jako výsledek jazykových a mimojazykových jevů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005, s. 99.

²⁷ ŠTORKÁN, Karel. *Publicistické žánry*. Praha: nakladatelství novinář, 1980, s. 209.

Sovětský teoretik K. A. Kovaleskij se k fejetonu vyjádřil takto: „*Mluvíme o fejetonu jako o publicistickém žánru a už tím zdůrazňujeme jeho příbuznost se všemi ostatními novinovými žánry. V čem konkrétně je tato příbuznost? V tom, že fejeton je zpravidla založen na konkrétním faktu, že je faktem zdůvodněn a že v něm určité společensky významné jevy docházejí svého obrazu. Fejeton, tak jako črta, má silný publicistický ráz. Fejetonista přichází k publicistickému stylu, obrací se přímo ke čtenáři, staví před něj otázky, vyzývá ho k přemýšlení, k uvažování, provádí společenské hodnocení faktu či události...*“²⁸

V českém prostředí výraz feuilleton použil poprvé Josef Čejka v *Literární příloze k věnci* (1843-44) a vzápětí ho použila Božena Němcová v dopisu B. Rajské.

Dějiny českého fejetonu se začaly psát roku 1818 v *Pražských novinách*. Vzápětí se útvar objevuje v *Květech*, *České včele* i v *Národních novinách*.

První spisovatelé, kteří se začali pokoušet o tento žánr, byli J. K. Tyl a B. V. Nebeský v *Květech* a K. Havlíček.

Spektrum charakteristik fejetonu je v odborné literatuře značně široké, mnohdy dochází k jejich překrývání s definicemi sloupku, kurzívou causerii či entrefiletem. Fejeton je žánr výpravně hodnotící a patří mezi fabulové texty.

F. X. Šalda se k fejetonu vyjádřil v *Ottově naučném slovníku* takto: „*Fejeton není pojmově vymezený druh literární, přesto však jsou jisté znaky, podmíněné účelností nebo osvojené tradicí, které charakterizují fejetonistický způsob psaní...*“²⁹

Dle Jana Mistríka je pro fejeton typická lehčí forma projevu. Autor vychází ze skutečných událostí a jevů a nenápadně chce vyjádřit osobní stanovisko. Mistrík fejeton srovnává s vyprávěním v beletristické oblasti, od kterého se odlišuje konkrétností, oporou ve faktech, zdůrazňuje, že nejde o samoučelné vyprávění na pobavení čtenáře, jakým je například povídka.

J. V. Bečka charakterizuje fejeton jako útvar vycházející z konkrétního faktu či zajímavé myšlenky. Autor téma rozvíjí úvahou plně osobní, v níž se

²⁸ ŠTORKÁN, Karel. *Publicistické žánry*. Praha: nakladatelství novinář, 1980, s. 205.

²⁹ *Ottův slovník naučný*, Díl 9. Praha 1895, s. 163.

argumentace citová prostupuje s rozumovou. Fejeton navozený problém neřeší, nýbrž řešení jen naznačuje. Zdůrazňuje osobité, vtipné, živé a neotřelé podání.³⁰

V oblasti literární vědy Josef Hrabák pod pojmem fejeton rozumí útvar, kde se uplatňuje fabule, která ale nemusí být vždy přítomna. Hrabák fejeton charakterizuje jako vyprávění o zajímavé příhodě či otázce. Používá k tomu lehký konverzační tón a humoristický postoj. Fejeton se dle Hrabáka mění. Je stále stručnější a někdy přechází ve sloupek kurzívu či entrefilet.³¹

K čelním tvůrcům ve světě patřili Théophile Gautier, Victor Hugo či Heinrich Heine.

4.1 Jan Neruda a jiní čeští fejetonisté

Za největšího představitele českého fejetonu a průkopníka tohoto žánru je považován Jan Neruda, který ovlivnil následující tři desetiletí v časopisech *Hlas*, *Čas*, ale zejména v *Národních listech* a to v letech 1865-91.

Narodil se 9.7.1834 na Malé Straně. Chudé dětství – jako ostatně celý jeho život – bylo pro něj velkou inspirací pro následnou tvorbu. Na literární pole vstoupil se svou básnickou sbírkou *Hřbitovní kvítí* v roce 1857. Mezi jeho nejslavnější díla ale patří sbírky povídek, a to *Arabesky* (1864) a *Povídky malostranské* (1878). Celkem napsal neuvěřitelných 2260 fejetonů. Velká část byla po jeho smrti vydána ve sbírkách a to například v *Studích, krátkých a kratších* (1876) nebo v *Žertech, hravých a dravých* (1877). Pod svá díla se většinou podepisoval rovnostranným trojúhelníkem. Jeho fejetony oslovovaly všechny čtenáře. Autor se se světem dělil o svůj názor na kulturu, českou společnost či cestování. Vždy byly vtipné a většinou čtenáře nabádaly k pozorování světa.³²

Neruda se nikdy nepokoušel psát o něčem, čemu nerozumí nebo co si sám neprožil. Hlavní postavou jeho příběhů i fejetonů byl vždy prostý člověk. Proto lidé tak rádi četli jeho fejetony. Jelikož jim byly blízké. Autor se svými čtenáři promlouval, byl vždy laskavý a optimistický.

³⁰ JÍLEK, Viktor. *Žurnalistické texty jako výsledek jazykových a mimojazykových jevů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005, s. 99.

³¹ HRABÁK, Josef. *Úvod do teorie literatury*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, s. 164, 175-6.

³² CHALOUPKA, Otakar. *Setkání s českými spisovateli*. Praha: Albatros, 1989, s. 65-70.

Jeho práci komentoval jeho přítel Jakub Arbes takto: “ *Z hravého, lehkého a kudrlinkového tónu časových feuilletonů Nerudových ovšem nikdo nevyčte předcházející studijní úsilí, tím méně úmornou práci do nejjemnějšího odstínu vypulérované stylizace. Každá věta, každé slůvko bývalo odvažováno na nejjemnějších vážkách svědomí spisovatelského: zdánlivě lehoučké, na pohled i povrchní črty jeho byly výsledkem nejusilovnější, tudíž i úmorné a vysilující práce duševní.* “³³

S tím nezbývá než souhlasit. Jan Neruda byl mistrem svého oboru. Dokázal vylíčit obyčejnou historku tak, že měl čtenář pocit, že na místě vyprávění stál. Neruda nám dal mnoho. Svými básnickými sbírkami položil základy pro českou poezii. Byl zakladatelem fejetonu a velkým myslitelem. Spolu se skupinou Májovců posunul české písemnictví o pořádný kus dopředu. A za to mu patří velký dík.

Jeho fejetonem se dopodrobna zabývá Dalibor Tureček ve své knize *Fejeton Jana Nerudy*. Nejdříve vymezuje termín fejeton a seznamuje čtenáře s jeho historickým vývojem. Poté už se věnuje pouze fejetonu Jana Nerudy. V případě této tvorby mluví o třech obdobích, které jsou vymezeny vždy po desetiletích. Tureček pak na Nerudových textech demonstruje jejich společné rysy. Charakteristickým postupem, který Jan Neruda ve svých fejetonech využíval, byla polytematičnost. Tematicky se pak snažil vždy soustředit na aktuální dění ve společnosti a přizpůsobit tomu tak svůj text. Výrazy i používané postupy mu pak pomohly vytvořit svébytný a originální styl, který se snažili napodobovat i ostatní soudobí autoři té doby.³⁴

Dalším významným autorem fejetonů v českém prostředí byl zajisté Karel Čapek. Ten byl známý hlavně proto, že se neotřele vyjadřoval, používal neobvyklý sloh, jazyk i tvar. Jeho novinářská činnost je spojená hlavně s *Lidovými novinami*, kam kromě fejetonů psal také sloupky, kde se vyjadřoval k aktuálním problémům. Vystupuje zde vždy jako spolubesedník než někdo, kdo by chtěl své čtenáře poučovat. Své čtenáře oslovuje jako by byli staří známí. „Já jsem vám takhle přišel na zajímavou hru.“ nebo „Snad jste si všimli“. Člověk se ihned cítil o

³³ ARBES, Jakub. *O Janu Nerudovi*. Praha 1952, s. 177.

³⁴ TUREČEK, Dalibor. *Fejeton Jana Nerudy*. Praha: ARSCI, 2007, s. 107-110.

poznání lépe a byl za tato slova autorovi rád. Své fejetony i sloupky často začínal vtipnou otázkou, kterou pak myšlenkově rozvíjel.³⁵

Karel Poláček je považován za tvůrce sloupku a je známý svými novotvary. On první začal používat větu: „Mě může být ukradený.“ Psal vtipné a lehké fejetony. A ve své době byl velice oceňovaným a oblíbeným autorem.

5 Lierův fejeton – analýza textů

5.1 Úvod

Ve své práci budu analyzovat fejetony Jan Liera. Pracovala jsem se třemi knižními podobami, které vyšly postupně v letech 1885, 1887 a 1889. Ráda bych na nich ukázala, jak se postupem času vyvíjelo autorovo tematické zaměření a spolu s ním i styl jeho psaní.

Z počátku autorovy tvorby je zřejmý Nerudův vliv - Lier stejně jako Neruda komentuje pražskou společnost. Věnuje se všem jejím vrstvám a čtenář tak dostane povědomí o tehdejší době. Pro úplnost svých vyjádření používá přesné názvy míst, která se nachází v Praze. Lier stejně jako jeho učitel také promlouvá se svými čtenáři přátelsky, vede s nimi fiktivní dialog a pokládá si řečnické otázky. „*Laskavý čtenář se mi směje? Ne, mluvím naprosto vážně. Jest tomu tak, ...*“³⁶ Často také oslovuje svého modelového čtenáře. „*Vidím tu na příklad váženého pána, který si čistí na mé pokračování modrým kapesním šátkem důkladně brejle a mžourá při to zlověstně očima. Patrně očekává nějaké pojednání o studentském životě na venkově, a chce je pročísti s bedlivým zřetelem ku vnitřní hodnotě, k ladnosti a přednosti slovesného roucha.*“³⁷ Co se týče tematického zaměření, jsou si tyto dva autoři taktéž blízcí. Oba komentují pražskou společnost, kulturní život, divadelní a výtvarné umění. Stejně kritizují maloměšťáctví a pasivitu národa. Podobnost Jana Nerudy a Jana Liera také můžeme vidět v polytematičnosti. Oba často spojují vysoké a nízké motivy, aby dosáhli dynamičnosti textu. Dalibor

³⁵ ŠTORKÁN, Karel. *Umění fejetonu*. Praha: Vydavatelství novinář, 1979, s. 60-67.

³⁶ LIER, Jan. *Feuilletony I*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1885, s. 19.

³⁷ LIER, Jan. *Feuilletony I*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1885, s. 127

Tureček ve svém díle *Fejeton Jana Nerudy* upozorňuje na fakt, že Neruda často spojoval témata pouze na základě časové souvislosti. Chyběl zde věcný nebo kauzální spojovník. Tento styl pak provázel Jana Nerudu po celou dobu jeho tvorby. Důvodem polytematičnosti byla hlavně možnost vybírat si volně z aktuálního společenského dění a uvolnit tak celou kompozici textu.³⁸ Jan Lier ve svých fejetonech také často píše o různých námětech. Za pomoci obyčejného dialogu dokázal mluvit o myšlenkách s vlasteneckou tematikou a naopak. Jan Lier je Arne Novákem považován za pokrokového autora, který dokázal žánr fejeton posunout na další stupeň jeho vývoje. A to jak ve formě, tak i ve svých názorech, které do tohoto žánru vkládal. Zaměřil se hlavně na fejetony kritické, výchovné a tematicky pak divadelní a výtvarné. Jeho hlavním cílem bylo vzdělávat čtenáře na úrovni uměleckého vkusu.³⁹

Sám autor žánr vystihl v prvním díle fejetonů, které vyšlo v roce 1885. Plně si uvědomoval jeho krátkou životnost a věděl, že se nikdy nemůže zařadit mezi díla, která budou čtenáři číst i staletí po té, co byla napsána. Přesto ale chce svým psaním čtenáře zaujmout a pobídnout ho k jisté aktivitě. „*Feuilleton jest raketou. Raketa vzlétne k zenitu a neutkví mezi pochodněmi nebes. Vrací se jak létavá hvězda k zemi, padá i shasíná. Vysílaje tuto kytici prskavek mezi čtenářstvo, přeji, aby nikoho nespálily, každého pobavily. Kytice rozlétne se před kritickým zrakem laskavého čtenáře v jednotlivé jiskry. Jedny zasvitněte nad některým koutkem lidského neb českého obzoru. Druhé zapadněte žhavě do srdcí, jako ze vřelého srdce jste vytryskly. A všem vám budiž vděkem úsměv shovívavý.*“⁴⁰ Lierův postoj je totožný s názorem literární společnosti na tento útvar. Toto mínění zůstává stále stejné. Domnívám se tedy, že i krátký život tohoto útvaru stojí zatím, že jeho autoři pak vydávají sebraná díla, aby znovu připomněli svou slávu.

V jednotlivých knihách můžeme pozorovat jistý vývoj autora. Z počáteční tvorby je cítit autorova nezkušenost. Ve svých fejetonech se

³⁸ TUREČEK, Dalibor. *Fejeton Jana Nerudy*. Praha: ARSCI, 2007, s. 108.

³⁹ NOVÁK, Arne. *Přehledné dějiny literatury české*. Olomouc: Atlantis, 1995, s. 809-810.

⁴⁰ LIER, Jan. *Feuilletony I*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1885.

dotýká jen témat, které dobře zná a často v nich popisuje obyčejné lidské příběhy a drobné historky, jichž byl svědkem nebo i účastníkem. Nepouští se do žádných rozsáhlých úvah ani polemik. I díky této skutečnosti autor více používá beletristický styl, který ale postupem času opouští. Jeho fejetony tedy mohou místy být čteny jako povídky. Postupem času je ale více cítit autorova erudovanost a vyzrálost. Důležitý je i přesun z vypravěče, který je vstřícný a stylizovaný do obyčejného člověka, do role kritického učitele, které se snaží čtenáře zaujmout seriózními tématy. Třetí souhrnné vydání fejetonů se od prvních dvou liší i co se týče uspořádání. Na rozdíl od prvních dvou dílů neměly jednotlivé fejetony názvy. Jsou od sebe odděleny pouze značkami. Názvy nejsou uvedeny ani v oddílu *Kocourkoviady*. V oddílech *Reflexe z úvah o umění výtvarném*, *Úryvky z divadelních referátů a v Literárních kapitolách* už tituly jsou. Proměna se též týká kompozice jednotlivých souborů. V prvním díle jsou fejetony řazeny jeden za druhým. V dalších dvou dílech pak je zřetelná práce s architektonikou souborů, fejetony jsou rozděleny do tematických kapitol pro čtenářovu lepší orientaci v textu. Je to také z toho důvodu, že podstatná část textů se již nedá za fejetony považovat. Nalezneme zde útvary, které jsou spíše úvahami a recenzemi než fejetony. Tento poznatek zaznamenal i Arne Novák. „...odlišiv – jinak než Svatopluk Čech - zcela určitě své causerie od prací povídkových, a přece jmenuje-li se památná ta sbírka „Feuilletony“, nevyčerpává název celého jejího obsahu; správně měla by sloužit „Feuilletony a umělecké úvahy.““⁴¹ S tímto výrokem naprosto souhlasím, jelikož velká část druhého a třetího dílu fejetonů obsahuje spíše umělecké úvahy než samotné fejetony. Těm je v ryzí podobě věnován pouze první díl.

Literovny fejetony a další texty je možné tematicky klasifikovat do několika skupin. Každá z nich má své specifické znaky a vlastnosti. Autor v nich používá i různé jazykové prostředky. V těch, co jsou určeny pouze pro pobavení, se nebojí použít hovorovějšího jazyka, a naopak ve svých referátech a úvahách používá jazyk odbornější. Často také do textu vkládá

⁴¹ NOVÁK, Arne. *Krajané a sousedé*. Praha: O. Štorch-Marien, 1922, s. 78.

výrazy i celé odstavce ve francouzštině a němčině. Tím také specifikuje svého modelového čtenáře. Je tedy zřejmé, že pozdějších fejetonech a článkách předpokládá autor erudované čtenáře. Často se ale stává, že v jednom fejetonu se prolíná více témat, narazíme na otázku vlastenectví v článku, který je věnován umění a naopak. To je dokladem již zmíněné polytematičnosti, spojuje tvorbu obou fejetonistů – Jana Liera a Jana Nerudy.

5.2 Časové fejetony

Do této skupiny fejetonů patří ty, které jsou vymezeny určitým časovým obdobím. Příběh je zde zásadní a má vyšší postavení než v ostatních Lierových fejetonech. Takto charakterizované fejetony mají za úkol čtenáře spíše pobavit než poučit. Za zřejmý příklad lze považovat fejeton, který nese název *O Vánocích* a je obsažen v první knize fejetonů, která vyšla v roce 1885. Autor v něm na prostém příkladu ukazuje podstatu těchto svátků. Hlavní hrdina se prochází po trhu den před Štědrým dnem. Pozoruje lidi kole sebe a v jednu chvíli zahlédne malé dítě, které s rozzářenými očky vypráví své matce, co všechno kolem sebe vidí. Jeho maminka je nadšená a ráda se nechá vtáhnout do hry, kdy každý věří na Ježíška. Vypravěč pak sám chce ozdobit stromek, nakoupit dárky, ale zjišťuje, že nemá, s kým by tyto svátky oslavil, a tak je mrzutý a odchází do hospody, kde si slibuje, že napřesrok už to bude jiné. V tomto fejetonu autor poukazuje na podstatu Vánoc. Ve vzduchu je cítit kouzlo očekávání, a to nejdůležitější v tu chvíli je, že člověk není sám. I když může být téma hodnoceno jako poněkud vážnější, Lier čtenáře dokáže pobavit a vykouzlit mu úsměv na tváři. Například situací, kdy maminka vybírá stromeček a pak se jí ho tajně podaří dostat domů, aniž by o tom dítě vědělo.

„Pro samé kohouty nevidí děcko, jak matinka stromek mu kupuje, neví ničeho o spiknutí matinky s Kačenkou a nevidí, jak se za jeho zády posléze Kačenka i se stromkem ztratí. Matinka má z podařeného úskoku

radosti za tisíce a s úžasnou lehkomyšlností směj se poznané pravdě, že svůj vánoční rozpočet už dávno překročila!“⁴²

Stejně tomu tak je i u fejetonu *Prázdniny*. Čtenáře přivádí příběh do obyčejné české vesnice, kam přijeli studenti na prázdniny. Autor vystihl atmosféru i pocity, které studenti mají, když se vrací ze školy domů. „*Na poprvé spí se v těžkých venkovských peřinách rajsky, a ráno jest labužnickým prožitkem, procitnouti v tichém domě, samovládně mrhati časem, zívati a protahovati se.*“⁴³

Další fejetony, které patří do této skupiny, nesou názvy vztažené ke svátečnímu období. Jsou to *Silvestrový, Masopustní, V době svateb, Velkonoční svrchník* či *Novoroční*.

Časové fejetony nepřinášejí tedy žádnou myšlenku, která by provokovala čtenáře k hlubšímu přemýšlení, jsou to jen drobné postřehy autora, ve kterých zareaguje na situace, v nichž se sám ocitl. Dá se tedy říct, že patří do té skupiny fejetonů, jejichž význam a interpretační rozsah je vázán dobou vzniku. Nemají v sobě nic, co by člověka donutilo k nějakému jednání či zamyšlení, jako je tomu například ve fejetonech s vlasteneckou tematikou. Časové fejetony psal Jan Lier hlavně z počátku své literární kariéry, postupně se začal věnovat vážnějším tematickým celkům a začal se obracet spíše na erudovaného čtenáře. Arne Novák ve svých *Krajanech a sousedech* ob časových fejetonech mluví následovně: „*Jsou to časové a saisonní rozhovory o náladách a zábavách vánočních, silvestrovských a masopustních, drobné klepy z plesů a promenády, lehounké žerty taneční a svatební, v nichž půvabně a často rozpustile naladěný pisatel pohrává s čtenářem i se sebou samým, vtipkuje a posmívá se jakoby v důvěrné rozmluvě a posléze rozfukuje vlastní nezávazné nápady jako modrý dým vonné papirosy.*“⁴⁴ Můžeme tedy říci, že fejetony časové jsou historkami pro pobavení autora i čtenáře. Autor ještě soustředěn k vzdělané vrstvě obyvatelstva, tudíž jsou jeho texty směřovány spíše k lidovým vrstvám.

⁴² LIER, Jan. *Feuilletony I*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1885, s. 3.

⁴³ LIER, Jan. *Feuilletony I*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1885, s. 130.

⁴⁴ NOVÁK, Arne. *Krajané a sousedé*. Praha: O. Štorch-Marien, 1922, s. 79.

5.3 Fejetony s vlasteneckou tematikou

Vzhledem k dobové situaci, kdy byla společnost ještě stále ovlivněna národním obrozením a revolučními událostmi, bylo téma vlastenectví stále živé a věnovali se mu skoro všichni autoři. Ve chvíli, kdy Jan Lier vstoupil na literární pole, byla společnost zklamaná z politického i veřejného života. Autoři se tedy pomocí literatury snažili probudit národ k činnosti a poukazovali na to, že je důležité, aby se český lid zařadil se svou aktivitou mezi ostatní evropské státy. Proto byla literatura čím dál víc spojována s demokratickým cítěním. V dílech byla spojována zábava s poučením. Nejvýznamnější místo mezi časopisy zaujímal časopis *Lumír*.⁴⁵

V třetím díle akademických dějin se hned v úvodu dočteme: „*Poezie, próza i drama té doby staly se jedním z nejdůležitějších nástrojů pokroku v zápase o společenské a politické ideály, závažnou měrou ovlivňovaly vědomí a cítění lidí a pomáhaly proklesávat cesty pravdivějšímu poznání a k lidštějšímu pojetí světa.*“⁴⁶ I když jsem si vědoma ideologické podmíněnosti výše zmíněného literárněhistorického textu, domnívám se, že je možno souhlasit s tezí, že významnou funkcí literatury zkoumaného období byla funkce formativní, vzdělávací. Důležitým časovým mezníkem ve vývoji české literatury té doby bylo rok 1860, kdy byla obnovena konstituce. Kulturní i politický život se začal rozvíjet. Postupně vznikaly různé spolky, např. pěvecký spolek Hlahol (1861) nebo tělocvičné sdružení Sokol (1862). Formovala se také buržoazie, která byla kritizována za své maloměšťáctví. Toto téma pak využívali ve svých dílech různí autoři. V čele stál samozřejmě Jan

⁴⁵ Byl založen roku 1851 F. B. Mikolevcem. Pozornost věnoval informacím o kulturním dění u nás ale i v cizině. Bylo to z toho důvodu, aby česká literatura mohla zareagovat na vývoj ve světové kultuře. Proto založil J. V. Sládek pravidelnou rubriku o světovém dění. Hlavním význam měl v sedmdesátých a osmdesátých letech 19. století., kdy fungoval jako orgán kosmopolitního křídla. (FORST, Vladimír. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce.* 2, K-L. Praha: Academia, 1993, s. 1234.)

⁴⁶ *Dějiny české literatury III.* Praha: Československá akademie věd, 1961, s. 7.

Neruda. Ale i Jan Lier reagoval na soudobou situaci ve svých fejetonech, které vycházely především do *Pokroku*.

Téma vlastenectví je zřetelné například z fejetonu *Vlastenecký čin*, který je součástí knižního vydání z roku 1885. V příběhu vystupují dvě postavy: pan inspektor a starý pan Tichoslav. Pan inspektor se právě chystá slavnostně otevřít železnici, když mu do toho zasáhne pan Tichoslav se svým nesouhlasným projevem. Nelíbí se mu, že by český národ měl používat stroje či cokoliv jiného, co nebylo vyrobeno v Čechách. Uráží ho nápis v cizím jazyce Babiency, který je uveden jako jméno lokomotivy. Pan inspektor se mu snaží oponovat. Brání pokrok a své činy. Chce, aby se český národ posunul dopředu, snažil se udržet krok s okolním světem. Nakonec se však nechá přesvědčit o špatnosti tohoto počínu a železnici nechá zbourat.

*„Moje jméno jest Tichoslav, pane, jsem starý muž, pamatuju i Napoleona – ale toho nebylo ještě v království Českém, aby kdo mluvil tak jako vy, pane. My jsme národ malý a musíme býti dbalí zachování svého národního bytí. Toho však docílíme tehdy, když budeme hleděti na zad, do skvělé své minulosti, když přidržíme se věrně způsobů svých otcův a zachovajíce český ráz budeme zavíratí oči a uši před cizotou.“*⁴⁷ Z ukázky je jasné, že autor chce poukázat na různost vlasteneckého cítění. Naproti sobě zde stojí dva muži, kteří mají oba rádi svou vlast, ale každý své vlastenectví prožívá a demonstruje. Autor téma podává čtenáři s humorem a lehkým tónem.

Kritika společnosti je zřejmá i v dalším fejetonu, který se jmenuje *„Lese – Beseda.“* Hlavní hrdina se zde ocitá ve Větrově, kde v místním hostinci zřídili besedu. Po dvou dnech, které v obci stráví, se začíná nudit, a tak chce tento svatostánek kultury navštívit. Potěšen, že se zde nachází denní tisk, sedne si do křesla a chce se začíst. Ruch v místnosti mu to ale nedovolí, a tak místo čtení pozoruje přítomnou společnost. Z té je ale nakonec zklamán, místo intelektuálních debat o aktuálním dění, literatuře či umění se návštěvníci baví tím, že si vypráví anekdoty. U této zábavy

⁴⁷ LIER, Jan. *Feuilletony I*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1885, s. 34.

pak zůstanou celý večer, a tak náš hrdina znechuceně odchází. „*Páni dýmají a popíjejí, dámy jsou šťastné zase v děvečkách, politické listy jsou rozebrány (majít na nich páni státi pivo a vysypaný tabák), ilustrované listy roznesly děti a ukazují je psům.*“⁴⁸ Lier v tomto fejetonu kritizuje obyvatele Větrova za to, že se nezajímají o dění ve světě, nechtějí vědět, co se děje za hranicemi jejich malé obce a vůbec nemají potřebu se vzdělávat. Tato kritika by se dala vztáhnout na celý národ. Zahleděnost do sebe sama a hlavně netečnost vůči obecnému dění je to, co Lierovi vadí na vlastním národu.

Podobné téma je zpracováno ve fejetonu *Talmový řetěz*. Hlavní hrdina zde provází svého přítele pana Duzota z Francie po Praze. Samozřejmě se chlubí historií, kulturou i obyvateli. Ale vždy, když chce Francouz něco z toho okusit na vlastní kůži, Čech s ním obratně začne konverzovat o něčem jiném. Pan Duzot chvílemi pochybuje, že je opravdu v Čechách. Ale jeho přítel mu stále dokazuje, že tam opravdu je a že je tu dobře. Vše ale je jen na oko. Sám ví, že obyvatelé nejsou k cizincům tak vstřícní, jak je popisuje. „...*který bohatý burgeois a posvěcený chvalně známý vlastenec dovedl by mlhavě pochopiti, koho mu to vedu, „ano, nelze zapřítí, že – , kde by nezůstalo ze sedmi zvaných pět doma pro nedostatek času, nedostatek znalosti frančiny, nedostatek porozumění, že před cizinou je nutno se presentovati, nedostatek síly odtrhnouti se od piva, nedosttek respektu před bojovníkem péra, pro nedostatek...*“⁴⁹ Autor naráží na nechuť obyvatelstva přijmout cizince, zajímat se o svou ale i cizí kulturu. Zkrátka kritizuje lenost Čechů.

Lehký tón, který provázel fejetonu v počátku Lierovy tvorby, se ale postupem času změnil. Ve fejetonech, které jsou obsaženy v knize z roku 1887, je již cítit kritický pohled člověka, jenž je zklamán společností, ve které žije. Veselé historky a vtipy byly nahrazeny kousavými a sarkastickými poznámkami. Autor tématu vlastenectví věnoval v knize sedm fejetonů. První fejeton se nazývá *V kritické době*. Autor v něm kritizuje českou společnost za to, že se nechává ovlivňovat

⁴⁸ LIER, Jan. *Feuilletony I*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1885, s. 118.

⁴⁹ tamtéž, s. 83-84.

svým okolím a ztrácí nejenom svou hrdost ale i kulturu, na kterou by měla být pyšná. Nelíbí se mu, že by se Češi měli chovat jako Němci nebo Rusové. „...tak uvádí se všechno české v nevážnost jako malicherné, bezúčelné, dočasné, podtíná se mladý stromek našeho vývinu, aby byl zasazen – kam? Jedni vlekou jej do německého, druzí do ruského lesa.“⁵⁰ Dle Lierova názoru by si Češi měli jít vlastní cestou a budovat svůj národ sami. Autor se taktéž obává ztráty české literatury. Ta totiž přestává mít pro čtenáře známku kvality. Pro českou společnost jsou zajímavější díla francouzská či německá.

Fejeton nazvaný *Česká nemoc* přibližuje čtenáři postoj cizojazyčné literatury k naší zemi. Autor poukazuje na chyby české společnosti ale i ciziny v jejich zájemných vztazích. Cizince za to, že nejsou schopní a v mnoha případech ani nechtějí poznat naši zemi a Čechy za to, že se cizincům podřizují a často názvy českých míst upravují, aby jim lépe zněly. Nejvíce je však znechucen používáním germanismů.

*„Zdali tato kniha vyjde? Byla by nevyřetně smutná, byla by však i – marná. Protož jen zase hlavu do písku jako pták pštros, a s pískem v očích potom hlavu pyšně vzhůru. V zrcadélku své marnivosti jsme velcí rekové, Češi a Slované od kosti. Svět to nevidí, ten hloupý, ten nevděčný svět, ač se mu to tak usilovně dereme do očí – po německu.“*⁵¹

Ve fejetonu *Národní kroje* Lier kritizuje společnost za ztrátu národní identity. Svůj názor demonstruje na národních krojích. Fejeton má tři části, v první se autor raduje z bazaru pořádaného Akademickým spolkem za pomoci vlastenek ve prospěch Brněnského divadla. Ten se konal 15. – 18. května v roce 1884. Vypravěč popisuje čtenáři místo, kde se bazar pořádá i s jeho účastníky. Do nejmenších detailů seznamuje čtenáře s kroji, které mají ženy na sobě. Nezapomíná ani na zboží, které je nabízeno. Optimismus a radost z dobře vykonané práce a národního cítění je z fejetonu zřejmá. Pak ale přichází druhá a třetí část, které byly napsány po třech letech, a v nichž je cítit zklamání a frustrace. Lidové kroje

⁵⁰ LIER, Jan. *Feuilletony II*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1887, s. 4.

⁵¹ tamtéž, s. 36.

pomalu ztrácí na své důležitosti a i obyčejný lid touží nosit oblečení, které se nosí ve městech a hlavně ve světě. Na konec svého fejetonu promlouvá ke čtenáři takto: „*Mnoho let tomu, co Havlíček pověděl, že český vlastenec, co činí, vše dobře činí. A vlastencem může být každý tvor, rozumný i nerozumný, jen když český povídá, z korbělíčku si nalévá a nezná větší slast než milovati českou vlast'. Podobá se, jako by slova ta byla pronesena včera. Jsouť podnes pravdiva.*“⁵²

Další fejetony jsou pak napsány v podobném duchu. Autor v nich nabádá k činům. Chce, aby národ znovu povstal a začal budovat svou identitu jen na vlastních základech a ne na přebraných vzorech z ciziny. Fejetony se jmenují *Ze Žaponského zrcadla*, *Slovanská rozjímání*, *Phylloxera novočeského básnictví* a *Člověk, který si chtěl koupit knihu*. Kromě fejetonů, kde je vlastenectví jednoznačně tematizováno, nalezneme narážky na něj i v jiných dílech. Jsou například součástí výtvarných a divadelních referátů, které jsou primárně recenzemi nebo mají čtenáře seznámit s určitým žánrem či stylem. Autor v nich ale i přes to dokáže třeba jen jedinou větou vyjádřit svůj kritický postoj ke vlastenectví.

5.4 Fejetony tematizující český jazyk

V Lierových fejeton se často setkáváme s kritikou toho, že český jazyk často národ přizpůsobuje tak, aby mu cizinci rozuměli. Kritizuje použití používání cizích výrazů, i když je paradoxně často ve svých fejetonech využívá sám. Fejeton nazvaný *Člověk, který si chtěl koupit knihu* uzavírá druhý knižní díl z roku 1887. Původně vyšel v časopise Lumír a to s drobnými stylistickými rozdíly, které nijak neovlivnily hlavní myšlenku.

Člověk, který touží po knize napsané v českém jazyce, se setkává s nepochopením svého okolí. „*To je prosím, z českého přeloženo,*“ ozval se přísluhující sklepník, patrně čtenář. „*Dejte pokoj! Že ano? Hleďme, to*

⁵² LIER, Jan. *Feuilletony II*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1887, s. 54.

bych byl ani nevěřil. Škoda! Já česky nic nečtu kromě těchhle novin. "I hodil německým časopisem. „Ta vysoká čeština jde mi proti srsti.“⁵³ Hrdina se nakonec nechává přesvědčit a české knihy se vzdává, jelikož mu její čtení přineslo jen špatné zacházení a posměch společnosti, ve které se pohybuje. *„Vyprostiv se zavřel „Poutníka“ pod sedm zámků do poslední truhly za posledním hambalkem na půdě svého domu. A zapřísáhl se, nesáhnouti vícekrát na českou knihu. Zhaněnými by se mohl otrávit a s doporučenými by se mohl dostat do společnosti idiotův a bláznův.“⁵⁴* Je tedy zřejmé, že v době, kdy Jan Lier fejeton psal, byla čeština stále pokládána za podřadnější jazyk a v lepší společnosti stále dominoval německý jazyk.

Fejeton, který je umístěn v knižním vydání z roku 1889 v oddílu *Kocourkoviady*, se věnuje pouze českému jazyku. Vystupují zde dvě postavy. Čech a Němec. Autor zde poukazuje na to, jak je obtížné vyslovit některá slova jazykově odlišného národa. Je zde zřejmá otázka vlastenectví i ochoty podřízení se i v jazyce. Autor naráží na problém, který by nastal, kdyby každý národ psal zeměpisné názvy podle své výslovnosti a ne podle toho, jak se dané místopisné názvy píšou. Poukazuje na to, jaký by to byl zmatek, ale věrný svému humoru ihned dodává, že by alespoň měli práci slovníkáři. *„Jste, prosím, ctitelem básníka Beranžete? Že nevíte kdo to? Prosím Beranger = Beranže. Dymu také neznáte? Nu, Dumas = Dyma! Hled'te, jak bude dorozumnění zjednodušeno! A jak pokvete potom slovníkářství, když každé slovo v každé řeči jinak psáno bude!“⁵⁵* Ve fejetonu *Umělecký průmysl* je sice hlavním tématem umění, ale i zde se autor dotýká jazykové problematiky. Nelíbí se mu slovní spojení umělecký průmysl, jelikož v něm vyvolává tovární a sériovou výrobu. Navrhuje proto označení výtvarné řemeslo a chce, aby se v Čechách používalo místo termínu umělecký průmysl. Připadá mu to vhodnější, jelikož tyto dva obory

⁵³ LIER, Jan. *Feuilletony II*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1887, s. 194.

⁵⁴ tamtéž, s. 197.

⁵⁵ LIER, Jan. *Feuilletony III*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1889, s. 28.

fungovaly v Čechách spolu. Za fakt, že se umění oddělilo od řemesla, kritizuje hlavně společnost.

5.5 Fejetony s tematikou železnice

Téma železnice bylo pro Jana Liera ústřední hlavně v jeho železničních povídkách. Je spolu se spisovatelkou Irmou Geisslovou považován za tvůrce tohoto žánru. Oba čerpali ze svých životních zkušeností. Lier pracoval řadu let jako železniční úředník a Geisslová se v tomto prostředí pohybovala už od dětství, jelikož její otec byl také železničním úředníkem. Oba se tedy nezávisle na sobě nechali inspirovat svým okolím. V mnoha zdrojích se můžeme dočíst, že Jan Lier svou tvorbou navazoval na dílo Jana Nerudy *Trhani* (1872).⁵⁶ Povídky vyšly souborně v díle *Za okřídleným kolem*, který vydal v roce 1921 v rámci Lierových Sebraných spisů Václav Brtník.⁵⁷

Železnice se ale objevila též v jeho fejetonech, jelikož na konci 19. století přišel díky ní velký rozvoj dopravního průmyslu, a proto bylo toto téma žádané a velice aktuální. Železnice se objevuje například ve *Studii o studiích* a také ve *Vlasteneckém činu*. Příběh prvního z nich se celý odehrává v kupé vlaku. Jedná se o nevinný a úsměvný rozhovor lidí, kteří se po několika letech potkali a mají si, co povídat. Plynulou konverzaci jen občas přeruší hlášení o stanicích. Druhý zmíněný fejeton, který je zasazen do železničního prostředí, se tematicky zabírá také vlastenectvím a poukazuje na častý střet dvou generací. Ten je způsoben rozdílnými názory dvou hlavních hrdinů. Železnice zde představuje pokrok a jeho vývoj. „*Nová železniční trať byla dostavěna. Smělý duch lidský prorval opět jednu končinu českého království mohutnou žilou světového ruchu, vedl svým uměním dráhu vítězně přes rokle, sluje, skály,*

⁵⁶ Na tento fakt naráží i České dějiny. Nachází však drobné rozdíly, které se u autorů nachází. Dle akademických dějin Neruda vyzdvihuje hlavně sociální stránku věci, kdež to Lier se soustředil na prostředí železnice. Tento fakt pak využívá k tomu, aby příběhu dodal zajímavosti a děj udělal napínavější.

⁵⁷ Soubor obsahuje devět povídek. Sedm se odehrává v železničním prostředí. Jsou zde ale dvě, které jsou výjimkou, hlavními hrdinkami v nich jsou emancipované ženy. Železnice zde vůbec nefiguruje. Všechny povídky také spojuje motiv lásky a lidských vztahů.

a železem podmanil nové území civilizaci, pokroku a položil v něm základ ku zdaru všech národních statků.⁵⁸ Na rozdíl od povídek, které jsou laděné optimisticky a autor v nich technický pokrok a železnici chválí, je ve *Vlasteneckém činu* využita železnice jako nástroj, kterým Češi prodávají svůj národ a nechávají se vláčet zbytkem Evropy. Vlákem cestuje i student ve fejetonu *Prázdniny*. „Jindy za takové sloty nebývá na stanici téměř ani živé duše. Vlák vletne do ní, z nepatrné budovy vyskočí člověk, zazvoní dvakrát, třikrát, dvířka vozů třesknou za jedním, dvěma cestujícími, kteří se mihli přes perron, lokomotiva zaječí a po chvíli opět všude pusto, ticho.“⁵⁹

Ve všech svých fejetonech se k železnici staví kladně. Považuje jí za podstatný vynález, který světu pomůže k dalšímu pokroku.

5.6 Texty zaměřující se na výtvarné umění

Články, které se zaměřují na různé druhy výtvarného umění, jsou zahrnuty v kapitole *Reflexe z úvah o umění výtvarném*. Také ji nalezneme ve druhém díle fejetonů z roku 1887, kapitola obsahuje celkem osm pojednání. A také ve stejně pojmenovaném oddílu v knižním vydání z roku 1889. Objevíme zde pojednání, které se zabývají definicí toho, co který druh malby znamená a kromě toho také charakteristiku impresionismu. Autor například portréty vystihl takto: „*Galerie živých svědků dějin osvěty naší a našeho života, jenž vtiskl jejich tvářím a posám svůj ráz.*“⁶⁰ Autor se také věnuje uměleckému průmyslu. I zde naráží na hlavní problém tehdejší doby. Náš vzor jsou němečtí sousedé. „*...považovati německou, nám však již obvyklou trivialnost' života, hrubost' rysů, tvarů, barev na všech zjevech, střízlivý pedantism v sestrojení a jalovost' vnitřního obsahu, nízkost a obmezenost' vzletn*

⁵⁸ LIER, Jan. *Feuilletony I*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1885, s. 31.

⁵⁹ tamtéž, s 128-129.

⁶⁰ LIER, Jan. *Feuilletony II*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1887, s. 85.

*i německé šosáctví v požadavcích za typické, demokratické a slovanské vlastnosti české!!*⁶¹

Další dva následující fejetony rozpráví o dvou druzích maleb. První je *Zátiší* a druhý *Zvěromalba*. V obou se autor pokusil charakterizovat tyto dva výtvarné styly. Předložil svůj pohled na ně svým osobitým stylem, ale zároveň nechal i prostor pro čtenáře, aby se sám nakonec rozhodl, zda s autorem souhlasí či nikoliv. Kromě textů, které jsou věnovány jednotlivým výtvarným stylům, nalezneme i takové, které jsou věnované jednotlivým umělcům. Mezi ně patří ten, ve kterém autor čtenáře seznamuje s malířem Henrikem Siemiradzkim.

I mezi články, v nichž je tematizováno výtvarné umění, nalezneme jeden, který se primárně soustředí na kritiku společnosti. Jmenuje se *Doba*. Autor se zde ale zaměřuje hlavně na umělce 19. století. Kritizuje je za to, že nemohou přijít s něčím novým, nápaditým, s něčím, co by tuto dobu charakterizovalo. Všichni umělci se dle jeho názoru obrací ke starým a osvědčeným praktikám a nepokoušejí se o to, aby se umění vyvíjelo. Autor taktéž považuje 19. století za jediné, ve kterém nemá umění žádnou váhu a není dostatečně oceňováno. Dle jeho názoru si v předchozích staletích lidé vážili umělců a považovali je za velké osobnosti.

*„Na doklad uvádíme pouze jeden příznak. Nikdy nebylo té neváženosti k souvěké produkci jako dnes; přívlastek „moderní“ kryje se bezmála s pojmem nevkusný, nedostatečný; a pouze staré bývá svorně a plně oceňováno, ano i nadceňováno. Toho nikdy nebylo; každý věk pohlížel na díla předešlých století jako na předstižená. Na těžkém úkolu, udržeti produkci uměleckou v svěžím proudu i za takových nevděčných časů, berou naši umělci čestného podílu.“*⁶²

⁶¹ LIER, Jan. *Feuilletony III*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1889, s. 35.

⁶² LIER, Jan. *Feuilletony II*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1887, s. 98.

5.7 Fejetony s tématem muzejnictví

Mezi druhou a třetí kapitolou v knižním vydání z roku 1887 se nachází fejeton *Museum českých památek a výtvorů uměleckých*. Dá se říct, že se v něm snoubí dvě témata, a to umění a vlastenectví. Autor poukazuje na to, že v naší zemi chybí muzea. Umělecké předměty se nachází buď v muzeích jiných zemí, nebo v soukromých sbírkách. Jak má národ poznat sám sebe, když je jeho historie rozseta po celém světě?!

„Sněm království Českého stížen jest zajisté mnohými úkoly, malými i velkými. Ani ve snu nepochybují o nutnosti plemenných býků a Stromovky. Prosím toliko, aby národ náš, možno-li skrze svou representaci přistoupil k svrchovaně již potřebné a pilné záchraně odkazu svých předkův a statků své vzdělanosti, založené i uhájené duchem a srdcem, potem a mozoly, krví a utrpením.“⁶³

Je zřejmé, že autorovi se zdá, že českých muzeí je málo. Ve svém fejetonu poukazuje na důležité postavení muzeí ve vztahu s historií. Muzea reprezentují stát, cizinci v nich mohou poznat lépe kulturu, přírodu i dějiny. V letech 1864-1890 bylo v Čechách a na Moravě založeno 49 muzeí a muzejních spolků, mimo to již existovalo i Národní muzeum.⁶⁴ Autor dokonce výstavám věnoval článek jménem *Pražské výstavy umělecké*, který je umístěn v oddílu Reflexe z úvah o umění výtvarném v třetím knižním vydání fejetonů. Jan Lier tedy žil v době, kdy bylo muzejnictví na vzestupu. V 60. letech 19. století vznikala hlavně muzea regionální. V jejich činnosti existovala zásada, že tím, čím je Národní muzeum pro celou zemi, musí být regionální muzeum pro příslušný region. Z počátku lze rozlišit dva druhy muzeí: jednak muzea, která byla zakládána jako střediska výzkumu a ochrannářské práce a jednak

⁶³ LIER, Jan. *Feuilletony II*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1887, s. 124.

⁶⁴ <http://ces.mkcr.cz/cz/sbirky.php> Tato nově vzniklá muzea měla za úkol doplňovat činnost Národního muzea. Jejich největším cílem ale bylo zmapovat historii toho regionu, ve kterém se nacházela. Soustředovala se hlavně na přírodu a společnost, tedy měla charakter vlastivědný. Dalším impulsem, díky kterému vznikla další muzea, byly dvě pražské výstavy. Všeobecná (jubilejní) výstava (1891) a Národopisná výstava československá (1895).

muzea jako instituce osvětové, spjaté s potřebami škol a veřejnosti. V sedmdesátých letech 19. století pak vznikají muzea, která v sobě snoubí oba typy. Snaží se přizpůsobit školským potřebám, ale chtějí vzdělávat i širokou veřejnost.⁶⁵

Fejeton, který se jmenuje *Numismatický*, se také dotýká tématu muzejnictví, i když jen okrajově. Jeho hlavním zájmem je numismatika. Je to historická věda, která se zabývá platebními prostředky a jejich historickou úlohou. Jan Lier ve svém fejetonu kritizuje historiky za to, že nevěnují dostatečný zájem platidlu. Dle jeho názoru je pro budoucí generaci důležité, aby byly zachovány doklady o různých platidlech jako doklad o historii národa.

*„...kdo však ze současných memoáristů popřeje ve svých pamětech místa příležitostnému penízku, důležitému pro naše dějiny ve příštím věku? Snad méně ještě jest těch, kteří takový penízek uschovají a podobné sbírají.“*⁶⁶ Autorovi jde tedy především o takové mince, které se razí na počest různých důležitých historických milníků. I ony byly určitým dokladem o nějaké události a dokumentem o dobových prioritách.

5.8 Divadelní referáty

Texty, jež tematicky spojuje divadlo, se nalézají hned ve dvou knihách. Věnuje se jim kapitola ve vydání z roku 1887 a pak také kapitola v knize z roku 1889. Obě se jmenují *Úryvky z divadelních referátů*. Autor seznamuje svého čtenáře s různými druhy her. Nalezneme zde tak fejetony s názvy jako *Vlastenecké historické kusy*, *Francouzská hniloba*, *Mravoučné drama* a další. V každém z nich se snaží autor přiblížit jím vybranou hru. V některých recenzích je ale také zřetelná kritika Němců a naopak chvála Francouzů.

„Nelze zapřít (ani tomu, kdo jest němčinou tak již nasáklý, že možno jej považovati za velice vzdělaného Čecha) kterak společenskou

⁶⁵ ŠPĚT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví I. (do roku 1945)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979, s. 36-37.

⁶⁶ LIER, Jan. *Feuilletony I*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1885, s. 19-20

*vědou a řešením sociálních otázek neúčinněji Francouzi se zaměstnávají, pěknými úspěchy se honosíce.*⁶⁷

Další kritiku německého národa nalezneme ve fejetonu *Dramata německých klasiků*. Autor zde hodnotí hru *Úklady a láska* velice negativně. Považuje ji za „*prototyp limonádově-pláčtivých tragédií. Tyto tragédie vzaly svůj původ v době sentimentu proti frivolnosti a zvlčení mravů, v době Wertherovské, s kterou však zároveň jejich práva na existenci pominula.*“⁶⁸

Podstatou textů jsou ale hlavně témata, která mají, co dočinění s divadlem. Často je připomínána antika, jelikož je stále považována za vrchol uměleckého snažení, ale autor upozorňuje na to, že divákům může již být tato látka cizí. Lier tedy nabízí na konci své úvahy řešení, které by mělo antické hry přiblížit divákům. „*Podržeti konturu, slupku antiky a vložit do ní jádro ryze lidské, vždy a každému srozumitelné.*“⁶⁹

5.9 Fejetony tematizující literaturu

Na téma literatura narážíme v každém ze třech dílů fejetonů. Autor se o ní zmiňuje ve fejetonu *Studie o studiích*, kde mužský hrdina Zero poučuje své dvě spolucestující ve vlaku o tom, jak pracují umělci. Ve *Slovanských rozjímání* je taktéž hlavním tématem literatura. Jan Lier se zde obává o její budoucnost. Narážku na literaturu najdeme i ve vlastenecky zaměřeném fejetonu *Národní kroje*, kde autor kritizuje přebírání všeho z Německa.

V druhém dílu fejetonů z roku 1887 se nachází fejeton *Phylloxera novočeského básnictví*. Ten se věnuje vývoji literatury a ohlasu na ní u českých čtenářů. Jan Lier zde cituje příspěvky z různých českých novin a časopisů. Věnuje se pak různým dílům, která vyšla jako kritika na různá literární díla. „*Všechnen ruch v Němcích nalézal ohlasu svého i v českých zemích a ohlas ten býval dvojjazyčný. Mimo jiné např. známo, že poesie*

⁶⁷ LIER, Jan. *Feuilletony I*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1885, s. 134.

⁶⁸ LIER, Jan. *Feuilletony II*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1887, s. 130-131.

⁶⁹ LIER, Jan. *Feuilletony III*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1889, s. 111.

naše z první poliny tohoto století, nám básníkům a spisovatelům do nedávna za vzor „domácího směru“ vnucována, jest odleskem soudobé poesie německé; jen slova jsou v ní česká.“⁷⁰ Přebírání vzorů z cizích literatur je Lierovi trnem v oku. Stále nabádá svůj národ, aby stál za svým a budoval si svou literaturu, své tradice. Ve třetím díle se nachází samostatný oddíl *Literární kapitoly*. Jediným textem je zde ovšem úvaha *Literární krise*. Auto zde polemizuje o tom, zda krize v jeho době v tomto oboru je či nikoliv.

5.10 Cestopisný fejeton

Fejeton, který nelze zařadit ani do jedné z výše uvedených skupin, je *Arco*. Jedná se o cestopisný fejeton a nalezneme v něm autorovy vzpomínky na cestu do Itálie. Lier zde popisuje velice barvitě přírodu i město, ve kterém pobýval. „*S prahu alpského světa zalétal můj zrak daleko na jih branou, již tvoří horské kolosy Monte Campione a Monte Baldo, pnoucí se do závratné výše po obou březích jezera, spočinul na rudých stěnách Tremosinských, planoucích v záři ranního slunce, hledal za výběžkem Riva Mol citronové háje, v nichž zastláno Limone, a vracel se od bílých domův a věží malcesinských po světlomodré, stříbrným leskem hrající hladině vodní k pestrému obrazu přístavu rivského.*“⁷¹ Fejeton obsahuje autobiografické prvky.

5.11 Lexikum v Lierově fejetonu

Autor často využívá německého či francouzského jazyka. Tím, že cizojazyčný jazyk použil, chtěl určitou myšlenku vyzdvihnout nebo zdůraznit nějaké slovo. Francouzština je použita například ve fejetonech *Rozczarowanie*, *Karneval*, *Talmový řetěz*, *Mimochodem*, *Česká nemoc*, němčina pak ve fejetonech *O ženách*, *o lektuře i o jiném*, *Česká nemoc* či ve fejetonu obsaženém v oddílu *Kocourkoviady*.

⁷⁰ LIER, Jan. *Feuilletony II*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1887, s. 49.

⁷¹ tamtéž, s. 47.

Vzhledem k dobovému kontextu, kdy jazyky jako němčina a francouzština byly běžně používané, nedá se použití cizojazyčného lexika považovat za zásadní problém.

Využívání cizích slov je také dalším spojníkem mezi Janem Lierem a jeho učitelem Janem Nerudou. I on ve své tvorbě často užíval cizích slov, aby své texty ozvláštnil. V případě Jan Liera je toto použití zarážející. Svým způsobem si protiřečí, když chce, aby si Češi budovali svou vlastní identitu, nebrali si vzory z jiných kultur a sám pak používá cizojazyčného lexika. Ve všech pramenech o Janu Lierovi se dočteme, že to byl milovník francouzské kultury a naopak odsuzoval tu německou. I tento fakt pak ale zesměšňuje jeho ohnivá vyjádření pro vlast a boj za samostatnost.

Využíváním cizích výrazů tedy jasně poukázal autor na svého modelového čtenáře. Nechce, aby jeho fejetony nečetl nikdo jiný, než vzdělaná vrstva společnosti. Ale pokud chce svými texty podpořit aktivitu celého národa, nezdá se mi tento způsob právě šťastný.

5.12 Postavy v Lierových fejetonech

Postavy, které se ve fejetonech vyskytují, jsou vesměs typově obyčejní lidé. Stejně jako Neruda i Lier využívá prostého lidu, aby jeho prostřednictvím byl vykonán záslužný čin nebo aby se poukázalo na důležitost probíraného tématu. Například ve fejetonu *Sylvestrovém* vyzdvihuje Jan Lier význam obyčejných povolání. *„Jsou listonoši, zametači, posluhové, domovníci, sklepníci, holiči-pomocníci, kominíci a nesčetní jiní – íci, kterým pro všechen rok nenapadne napsati feuilleton. Oni se nederou do veřejnosti, jsou skromní neb i rezervovaní třeba až ježatosti; znají zachovati rovnováhu mezi dáváním a braním po celý rok ve svůj prospěch, snášejíce mlčky všeliké spropitné, které se jim do rukou vtiskne, aniž by ruce ty mimořádné odměny právem se dovolávaly.“*⁷²

⁷² LIER, Jan. *Feuilletony I*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1885, s. 25.

Autor svůj fejeton začíná optimisticky, ale v textu se postupně objevuje ironický tón, který se ale na konci mění ve vděčnost a radost ze Silvestrovské noci. Jan Lier stejně jako mnoho dalších autorů té doby kritizuje maloměšřáctví a vyzdvihuje ryze obyčejného člověka. Často se tedy v Lierových textech objevují postavy, které chtějí změnit netečnost svého lidu a snaží se s tímto stavem něco udělat. Tak je tomu například ve fejetonu *Talmový řetěz*, kde se hlavní hrdina snaží vysvětlit svému francouzskému příteli, proč jsou Čechy tak úžasné a proč stojí za to je navštívit a poznat je. Sám ale naráží na lhostejnost svých spoluobčanů. Vesměs se tedy u Liera setkáme s postavami, které jsou netečné a nechávají sebou vláčet. Jen občas se objeví hrdina, jenž touží po změně. Často se ale setkává s nepochopením a negativními reakcemi svého okolí.

Postavy Jana Liera jsou dost často totožné s postavami Jana Nerudy. Jsou to obyčejní lidé ze střední vrstvy, kteří se touží dostat do vyšší společenské vrstvy. A tak se často chovají povýšeně, upřednostňují jazyk vyšších vrstev, kterým byla němčina a haní svou vlast.

5.13 Autobiografické prvky ve fejetonech

Mnohé z fejetonů mají zřetelné autobiografické prvky. Fejeton je žánr, který je postaven na osobním vkladu autora, a tak je samozřejmé, že se tento fakt objevuje i ve fejetonech Jana Liera.

Mezi ty nejdůležitější znaky autobiografie patří postava Adama Zera. Je to jméno, které autor často využíval jako pseudonym a proto můžeme předpokládat, že v této postavě odráží názory samotného Liera. Tato postava se objevuje ve fejetonech *Studie o studiích*, *Prázdniny*, *V době svateb* nebo „*Lese-Beseda*“. Postava Adama Zera je povoláním spisovatel a často jeho z úst uslyšíme výroky, jenž jsou totožné s myšlením Jana Liera. Tyto myšlenky mají často co dočinění s železnicí, stavem společnosti nebo vlastenectvím.

Autorovu přítomnost ale můžeme poznat i bez použití tohoto jména. Ve fejetonech jako jsou *Gratulační* nebo *Arco* je zřejmé, že zde

autor vystupuje sám za sebe, neschovává se za žádnou postavu. V prvních z nich reaguje autor na dopis své čtenářky a ve druhém využívá Lier své vlastní vzpomínky na svou cestu do Itálie.

5.14 Jan Lier a parnasistní próza

Parnasismus je literární směr francouzského původu. V českých poměrech je označení parnasistní literatury spojováno s literárněhistorickým výzkumem Aleše Hamana. V knize *Trvání v proměně* charakterizuje tento směr takto: „*Parnasismus totiž – jak víme – vnesl do literatury snahu o formální vytržbenost projevu a zároveň i důraz na ideovou závažnost a silný emotivní účinek obrazu*“⁷³ Náměty, které autoři používali, byly hlavně exotické a objevovaly se často motivy z historie. Parnasismus usiloval hlavně o to, aby umění nesloužilo veřejnosti, ale aby poukázalo na krásu sebe sama. Tento směr ovlivnil primárně českou poezii, respektive skupinu spisovatelů kolem časopisu *Moderní revue* a *lumírovce*. Pro parnasistní prózu je hlavně typická próza fantaskní. Mezi autory, kteří se se svými pracemi řadí k této próze, patří Julius Zeyer, Jakub Arbes a Svatopluk Čech. V českém prostředí pak na tento směr navázala dekadence. Tento směr často narážel na nepochopení ze strany zastánců tzv. lidového umění. Ti preferovali životní názornost, jazyk vycházející z lidové mluvy a národně uvědomovací tendenci. Tento střet se poté promítl v rozporu „národovců“ a „kosmopolitů“.⁷⁴

Autoři tohoto směru chtěli ve svých dílech vyjádřit svůj odpor k stávající realitě, k ubohosti všedního života a především k společnosti, která se přikláněla k maloměšťáctví. Vlivem tohoto směru se změnila i oblíbená drobnokresba, kterou do literatury přivedli májovci. Tematicky se odklonila od běžného života a soustředila se na děj, který se přemístil do mytologie. Próza se také stala zdobnější a vnikaly do ní prvky lyrizace.

⁷³ HAMAN, Aleš. *Trvání v proměně*. Praha: Arsci, 2007, s. 273.

⁷⁴ tamtéž, s. 273.

Důležitým faktorem parnasistní prózy je také emotivní účinek promítaného obrazu.

V tom případě se dá tedy prohlásit, že Jan Lier patřil mezi autory, kteří psali v duchu parnasistní prózy. V beletrii se neuchyloval jako jeho vrstevníci k mytologii a motivům z historie, ale jeho vytříbený jazyk je pro něj natolik charakteristický, že se domnívám, že je možno jej řadit k tomuto směru.

Charakteristickou pro jeho fejetony je též postava intelektuálního člověka, který je ale často omezen maloměstským prostředím. Často v Lierových fejetonech nalezneme postavu, která je inteligentní a často poukazuje na problém, který hýbe soudobou společností, ale není schopna udělat krok, aby něco změnila, jelikož je v zajetí společnosti, která je netečná. Hlavním rysem, který potvrzuje výše napsané tvrzení, je hlavně autorova láska k českému jazyku. Chce, aby čeští čtenáři měli možnost číst českou literaturu a česká literatura měla stejné postavení jako ostatní cizojazyčné literatury ve světě. Prvky parnasistní prózy jsou zřejmě především ve fejetonech tematizujících literaturu, český jazyk a vlastenectví.

5.15 Shrnutí

Můžeme tedy říci, že Jan Lier ve svých fejetonech poukazoval na důležité problémy tehdejší společnosti. Mezi ty nejdůležitější patřily česko-německé vztahy a s ním spojená otázka českého vlastenectví. Od toho se pak odvíjela i další neméně podstatná témata, která vždy ale navazovala na podstatu postavení České země ve světě. Oblíbeným tématem, které se ale spíše promítlo v samostatných povídkách, byla železnice. Jan Lier ji využil jako nástroje, kterým demonstroval tehdejší technický pokrok.

Texty, které autor věnoval umění, divadlu a literatuře, se nedají považovat za útvar fejetonu. Spíše bych je charakterizovala jako úvahové články, statě a drobná pojednání.

Co se týče fejetonů, jsou často spojovány se satirickou skladbou Píseň míru. A to především díky použití satiry, vtipu a kritiky tehdejší společnosti. Stylem i využitím jazykových prostředků jsou si taktéž blízké. Nejdůležitější je ale motiv maloměstského člověka, který se pokouší být něčím, čím nikdy být nemůže a nebojí se pro to zradit svou vlastní zemi.

6 Závěr

Jan Lier byl významnou osobností konce 19. století. Spolu s dalšími autory, kteří patřili do lumírovského křídla, se snažil o kosmopolitní pojetí literatury. Obliba francouzské kultury a naopak nenávisť k německé se často odrážela v jeho fejetonech. Charakteristickým rysem jeho fejetonistické tvorby je i satirický tón a záměrná didaktická tendence.

Hlavní a nejobsáhlejší částí mé práce je kapitola analyzující fejetonistiku Jana Liera. V úvodu jsem stručně představila jeho tehdejší práci, umělecký vliv Jana Nerudy a poté jsem se již věnovala vlastní analýze. Pokusila jsem se fejetony rozdělit na několik skupin dle tématu, kterému se věnují. Bylo tak snazší objevit charakteristické rysy každé skupiny a nalézt tak jádro celé jeho tvorby. Tím bylo vlastenectví. Kromě vlastenectví patřila mezi témata, jimž se věnoval s obzvláštní pečlivostí, kultura a česko-německé vztahy. Tematizaci vlastenectví se nevyhnul ani v textech, které byly primárně věnovány zcela jinému tématu. Prokázala jsem, že polytematičnost je podobně jako u Jana Nerudy také zásadním charakterem Lierovy tvorby.

Z předložené práce vyplývá též charakteristika specifického stylu Lierových fejetonů, z níž je zřejmé, že autor dokázal reagovat s humorem a ironií na tehdejší společenské jevy a dokázal podat svědectví o různorodých společenských vrstvách. Svého čtenáře motivoval k aktivnímu životnímu postoji. Mnohé z jeho textů se dají považovat z hlediska zpracování tématu za nadčasové.

Z jeho beletristických počinů je nejvíce ceněna a připomínána *Píseň míru*, která má velice podobný charakter jako jeho fejetony. Je satirická, vtipná, ale i pobuřující a kritická. V tomto díle se propojila Lierova fejetonistická a prozaická činnost. Autor zde problematizuje hlavně moc tisku a jeho možný vliv na společnost.

Autor se těšil ve své době velké oblibě. Jeho fejetony byly vyhledávané a redakce často Janu Lierovi psaly s prosbou o příspěvek. Na tento fakt jsem narazila při bádání v Památníku národního písemnictví. Dokladem toho jsou dopisy, o kterých jsem se zmiňovala v první kapitole a které jsou umístěny

v příloze. Kromě fejetonů psal také výtvarné a divadelní referáty. Výbor z těchto textů pak vyšel v třídílném knižním vydání pod názvem Feuilletony.

I přes to, že autor ve své tvorbě neustále kritizoval společnost a byl často zklamán společenskou situací, byl jeho pohled na svět stále optimistický. Jan Lier neztrácel v žádném případě naději a ani svůj šarm spolu s ironickým úšklebkem.

Analýzou Lierových fejetonů jsem došla k závěru, že se Jan Lier svou tvorbou řadí k autorům, kteří psali ve stylu tzv. parnasistní prózy. Mezi faktory, které to potvrzují, patří autorův vybroušený jazykový projev a častá přítomnost inteligentně smýšlejících postav, jež mají ambice něco dokázat či změnit, ale jsou v zajetí maloměstského života a nemohou tak rozvíjet svůj intelekt. Prvky tohoto směru jsou zřejmé především ve fejetonech tematizujících vlastenectví, český jazyk a literaturu.

Jan Lier byl především pro svůj osobitý styl psaní autorem velice oblíbeným a vyhledávaným. Jeho názory a postoje měly velkou formativní funkci, můžeme mluvit o nemalém významu a vlivu autorovy osobnosti pro soudobou společnost.

7 Anotace

Tereza Zítková

Katedra bohemistiky FF UP Olomouc

Studijní obor: česká filologie – žurnalistika

Název: Analýza fejetonů Jana Liera

Vedoucí práce: Mgr. Jana Vrajová, Ph.D.

Počet znaků (včetně mezer): 83 005

Počet příloh: 3

Počet titulů použité literatury: 32

Klíčová slova: Jan Lier – fejeton – vlastenectví – parnasistní próza – literatura 19. století

Tato bakalářská práce analyzuje fejetonistickou tvorbu Jana Liera. V úvodu se věnuje životu autora, jeho dílu a postavení v české literatuře. Dále charakterizuje fejetonistický žánr a představuje jeho nejvýznamnější představitele. Hlavní část práce je věnována samotné analýze Lierovy fejetonistické tvorby. Analýza se primárně zaměřuje na dopad Lierových fejetonů na soudobou společnost. Pro lepší názornost jsou fejetony rozděleny do skupin dle tematického zaměření. Mimo jiné se také věnuje autorově postavení v literatuře, především jeho zařazení do okruhu autorů písíciích parnasistní prózu.

8 Resumé

Jan Lier was one of the authors of the 19th century. He was a follower of Jan Neruda. Among his most famous prose works belongs then satirical one named The Song of Peace.

In my work I focused mainly on analysis of feuilleton. In the beginning is a sort part which describes the author's life, his work, followed by general description of feuilleton. In next part I tried to divide his feuilletons into several groups for easier understanding. Each group has specific properties that characterize it.

The aim is to highlight the fact that Jan Lier is nearly one of the forgotten authors but he certainly deserves our full attention.

9 Literatura

Archiválie

Fond Pozůstalost Jana Liera, oddělení korespondence, karton 1-4.

Praha: Památník národního písemnictví.

Primární literatura

LIER, Jan. *Feuilletony I*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1885.

LIER, Jan. *Feuilletony II*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1887.

LIER, Jan. *Feuilletony III*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1889.

Sekundární literatura

ARBES, Jakub. *O Janu Nerudovi*. Praha 1952.

BRTNÍK, Václav. *Jan Lier*. In: *Zvon*, 1919, roč. 19.

Dějiny české literatury III. Praha: Československá akademie věd, 1961.

Dějiny české literatury IV. Praha: Victoria publishing, 1995.

DLOUHÝ, František. *Novelly Jana Liera*. In: *Literární listy*, 1.9.1886, roč. 7, č. 16-17.

DLOUHÝ, František. *Novelly Jana Liera*. In: *Literární listy*, 1.3.1883, roč. 4, č. 5.

DYK, Viktor. *Jan Lier*. In: *Lumír*, 12.7.1917, roč. 45, č. 8.

FORST, Vladimír. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 2, K-L. Praha: Academia, 1993. ISBN 80-200-0469-6.

FRÁNEK, Michal. *Maloměsto v satirickém zrcadle: Píseň míru Jana Liera*. In: *Karel Poláček a žánry beletristické publicistiky*. Boskovice: Albert, 2012. ISBN 978-80-7326-211-2.

HAMAN, Aleš. *Trvání v proměně: česká literatura devatenáctého století*. Praha: Arsci, 2007. ISBN 978-80-86078-71-7.

HAVEL, Rudolf, OPELÍK, Jiří. *Slovník českých spisovatelů*. Praha: Československý spisovatel.

- HRABÁK, Josef. *Úvod do teorie literatury*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987.
- CHALOUPKA, Otakar. *Setkání s českými spisovateli*. Praha: Albatros, 1989.
- JÍLEK, Viktor. *Žurnalistické texty jako výsledek jazykových a mimojazykových jevů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005.
- LEHÁR, Jan. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha: Lidové noviny, 2004. ISBN 978-80-7106-963-8.
- MIŘIOVSKÝ, Emanuel. *Feuilletony Jana Liera*. In: Zlatá Praha, 11. prosince 1885, roč. 2, č. 50.
- NOVÁK, Arne. *Dějiny českého písemnictví*. Olomouc: Brána, 1994. ISBN 80-901783-0-8
- NOVÁK, Arne. *Krajané a sousedé*. Praha: O. Štorch-Marien, 1922.
- NOVÁK, Arne. *Přehledné dějiny literatury české*. Olomouc: Atlantis, 1995. ISBN 80-7108-105-1.
- NOVOTNÝ, Vladimír. *Paradoxy a paralely*. Praha: Cherm, 2006.
- Ottův slovník naučný*, Díl 9. Praha 1895. ISBN 80-86370-24-0.
- STREJČEK, Ferdinand. *Lumírovci a jejich boje kolem roku 1880*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, společnost a umění, 1915.
- ŠPĚT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví I. (do roku 1945)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979.
- ŠTORKÁN, Karel. *Publicistické žánry*. Praha: nakladatelství novinář, 1980.
- ŠTORKÁN, Karel. *Umění fejetonu*. Praha: Vydavatelství novinář, 1979.
- TUREČEK, Dalibor. *Fejeton Jana Nerudy*. Praha: ARSCI, 2007. ISBN 978-80-86078-78-6.
- VÁŇA, Josef. *Kokrhy a krákory: Ohlas nejmladšího básnického pokolení*. Praha: Kovařovic a Tůma, 1897.
- VOISINE JEHOČVA, Hana.: *Dějiny české literatury*. Praha: nakladatelství H+H, 2005. ISBN 80-7319-031-1.
- VŠETIČKA, František. *Lexikon literárních pojmů*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. ISBN 80-7182-124-1.
- VYKOUKAL, František Vladimír. *Fejetony I*. In: Osvěta, 1887, roč. 17, č. 5.

Internetové zdroje:

Životopis : Jan Lier [online], [cit. 15.dubna 2012]. Dostupné z:

<http://leccos.com/index.php/clanky/lier-jan>

Ministerstvo kultury: Centrální evidence sbírek [online], [cit. 15.dubna 2012].

Dostupné z:

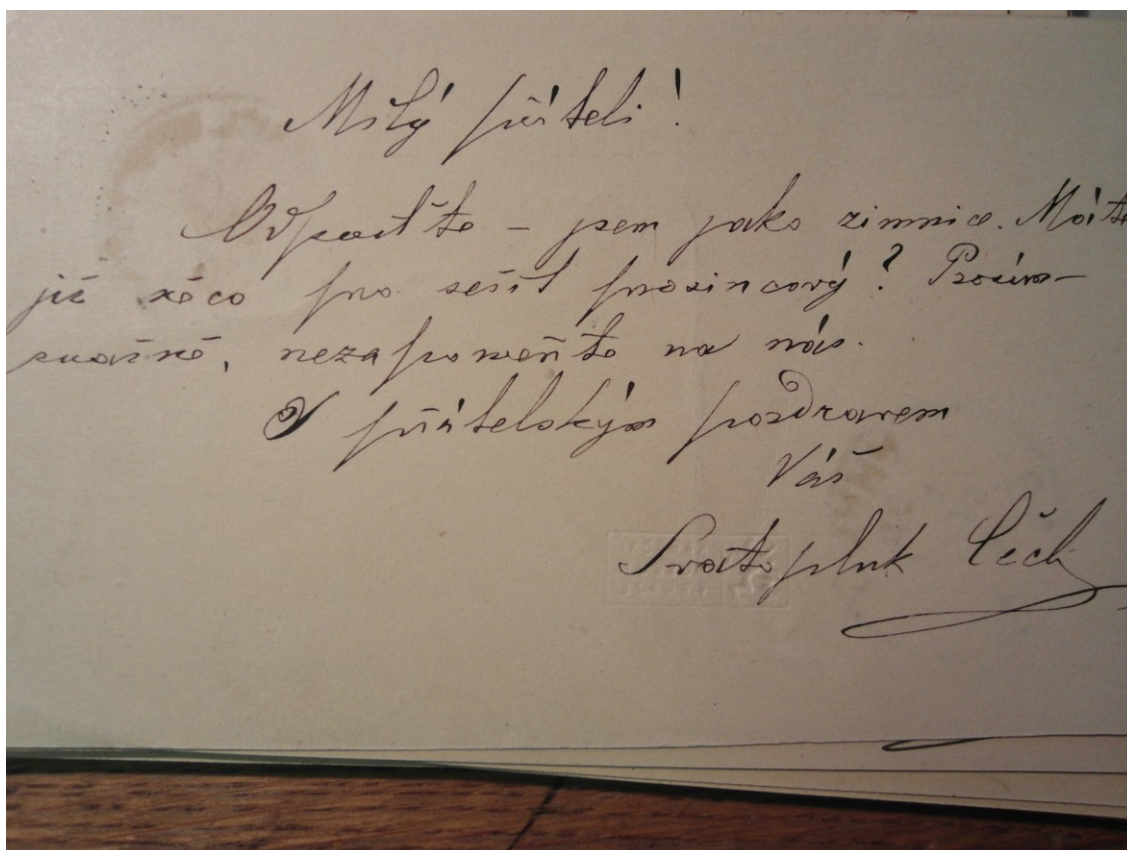
<http://ces.mkcr.cz/cz/sbirky.php>

Audyová, A.: Vybraná díla Jana Liera, Bakalářská diplomová práce [online], [cit. 15.dubna 2012]. Dostupné z:

http://is.muni.cz/th/145602/ff_b/

10 Přílohy

Příloha č. 1 – dopis od Svatopluka Čecha

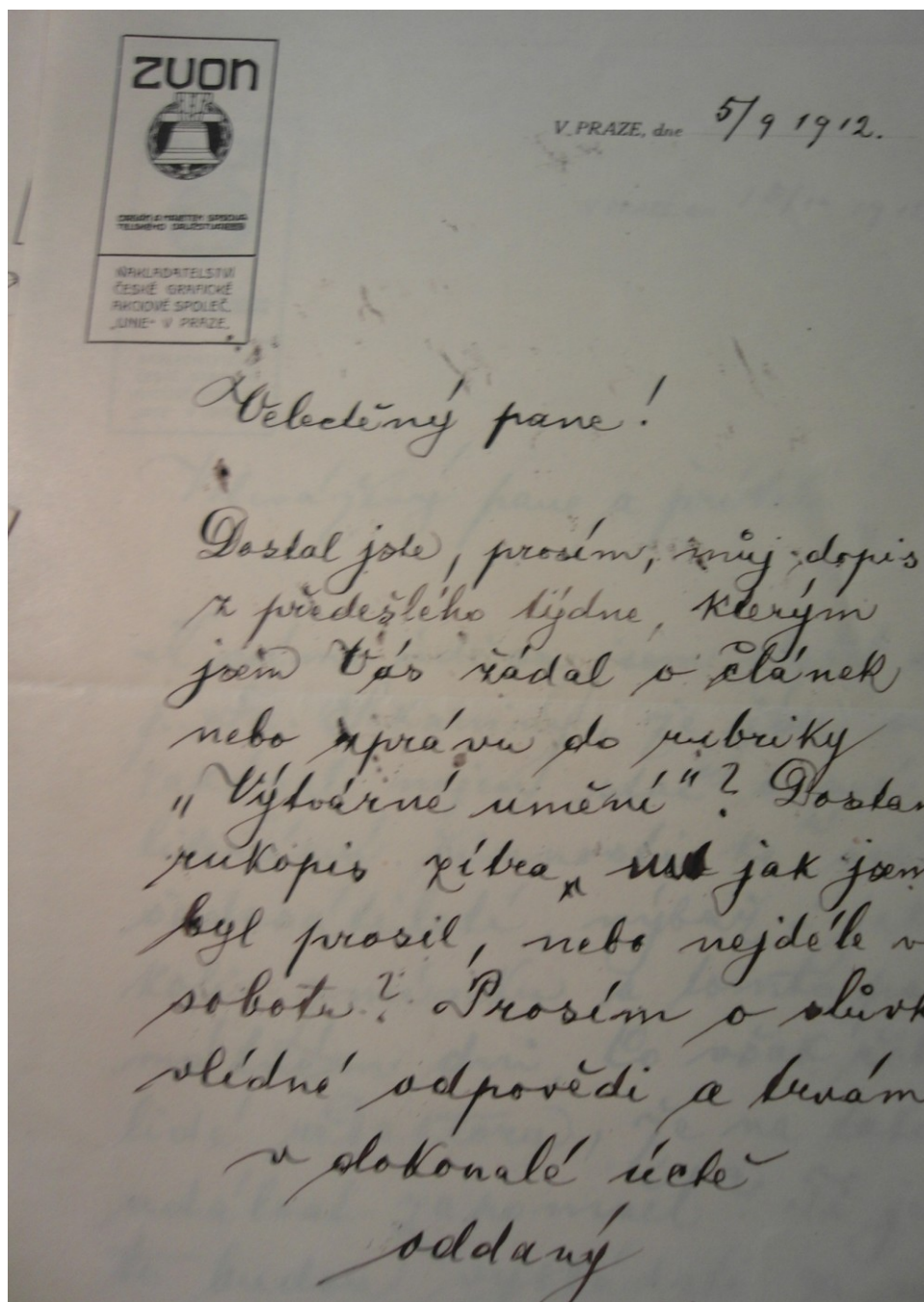
Milý příteli!

Opustíte - jsem jako zinnice. Možná
je něco pro sesílání prozincový? Provo-
zování, nezapomněte na nás.

© přátelským pozdravem
Váš
Svatopluk Čech

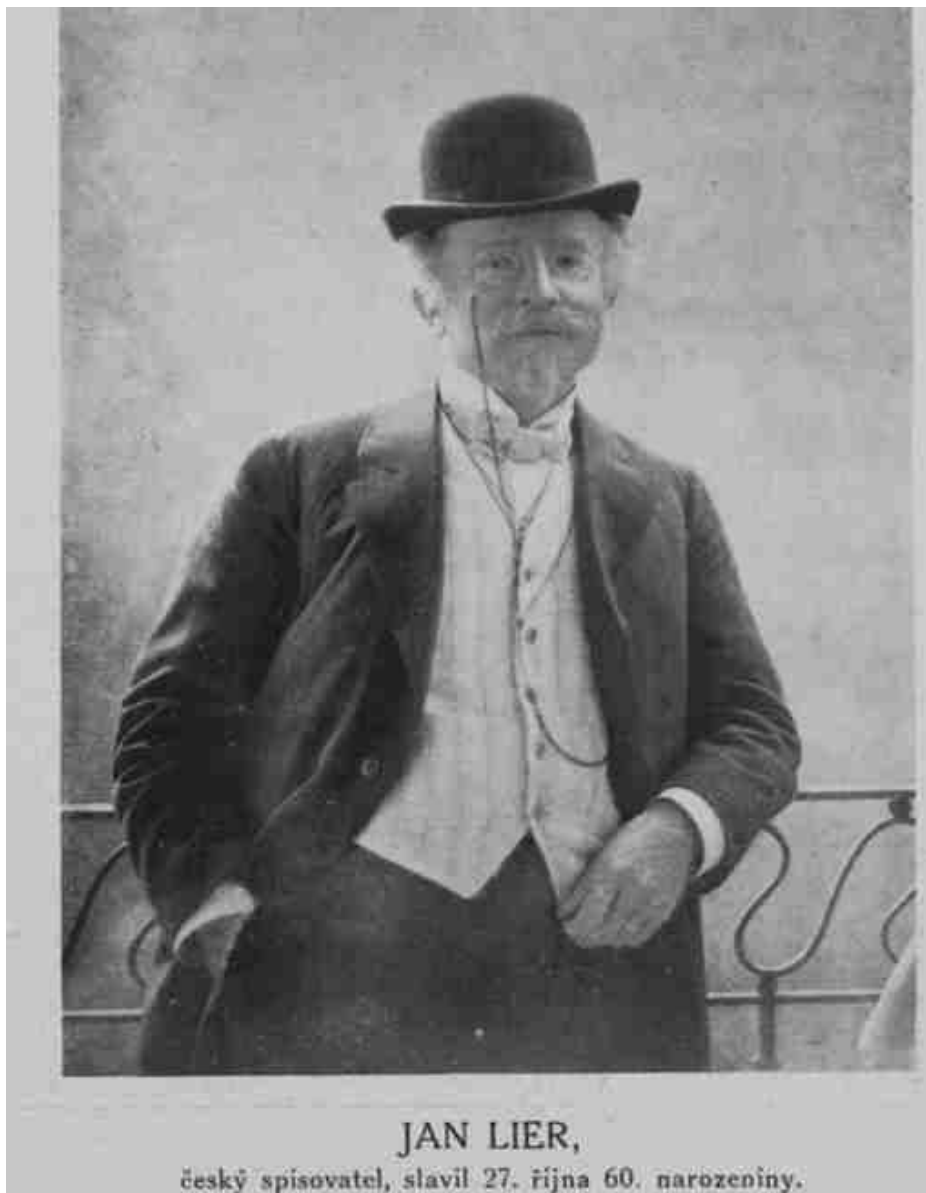
Dopis od Svatopluka Čecha

Příloha č. 2 – dopis z redakce časopisu Zvon

Dopis z redakce časopisu Zvon z 5. září 1912

Příloha č. 3 – fotografie Jana Liera

JAN LIER,

český spisovatel, slavil 27. října 60. narozeniny.

Jan Lier slaví 60.narozeniny